De opvoeding der vrouw

Kleine handleiding voor gegoede standen

Louise Stratenus

bron
Louise Stratenus, *De opvoeding der vrouw. Kleine handleiding voor gegoede standen*. C.L. van Langenhuysen, Amsterdam 1891

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/stra018opvo01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

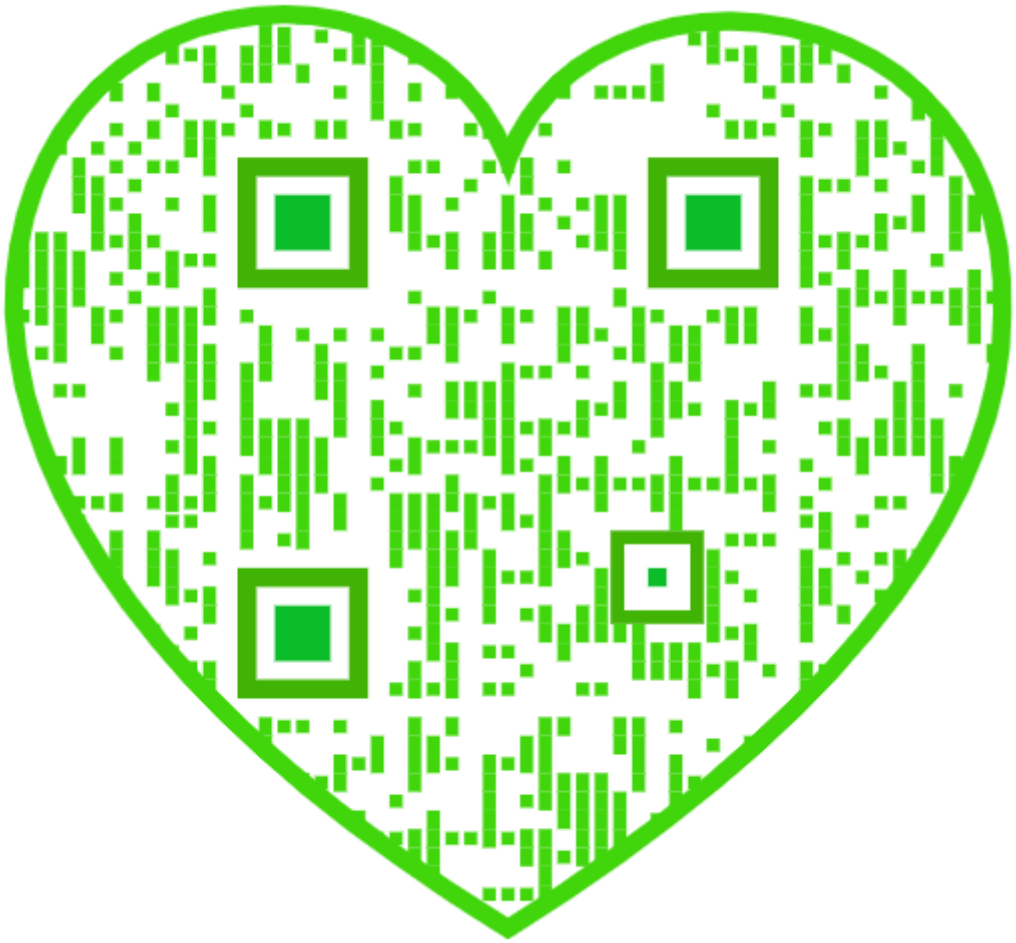

De opvoeding der vrouw.

Inleiding.

In de laatste jaren vooral heeft men eene noodlottige beweging in de vrouwenwereld opgemerkt. Niet langer tevreden met de plaats haar in het gezin aangewezen, hebben onze zusteren zich een weg willen banen naar het licht, een rol in de maatschappij willen vervullen; en het zachte schemerdonker van eigen haardstede versmaad om '*iets*' te worden. 'Iets' laat mij liever vragen '*wat*?'

Hoeveel schoons ook het verleden bevat, het zou dwaasheid zijn van geen heden te willen weten; opzettelijk de oogen te sluiten voor de eischen der toekomst; maar waanzinnig is het eene wijziging te brengen in de bestaande orde van zaken, wanneer die verandering *Achteruitgang* heet, wanneer daardoor wordt gebroken met het geluk der stervelingen; en men moge zeggen wat men wil, de vrouw, die hare roeping als 'vrouw' miskent, om den man na of voorbij te streven, *kan* niet gelukkig wezen. Bij oogenblikken zal het welslagen harer pogingen haar eene zekere voldoening schenken, haar eerzucht prikkelen, hare ijdelheid streelen;

voor het *hart* is, tot zelfs in den grootsten triomf op dergelijk gebied, geen enkele vreugde gelegen; en het hart allereerst eischt bevrediging bij de vrouw.

Er bestaan zeer zeker uitzonderingen op dien regel; maar wij bepalen ons slechts tot de echt vrouwelijke naturen, die Gode zij dank, nog verreweg de groote meerderheid uitmaken; en het is niet dan met diepen weemoed dat men haar leven nagaat, wanneer zij, verleid door den een of anderen hersenschim, door eene groote teleurstelling wellicht, naar een loopbaan hebben omgezien, die niet voor haar bestemd was. Haar verstand, dat groot genoeg was om mede te dingen naar voor den man berekende posten, heeft haar bijgestaan in hare dwaling; zij maakten schitterende studiën, legden vol eer haar zware examens af; de hinderpalen, welke zij op haar weg ontmoetten, waren slechts een spoorslag te meer om te slagen, en geheel vervuld van haar streven naar hooger hadden zij den tijd niet zich af te vragen of zij zich voldaan gevoelden.

Maar daarop kwam de onttoovering. Zij hadden het gewenschte doel bereikt; haar leven zou voortaan tusschen haar boeken, aan de legerstede der zieken, aan de balie zelfs worden doorgebracht; en na de eerste streelende proeven harer kennis, begonnen zij te erkennen dat aldaar geen geluk was te vinden; zij hadden zich wetenschap (dus ook smart) vermeerderd; en onwillekeurig sloop hare herinnering terug tot die speelmakkertjes harer kinderjaren die ‘het beste deel’ gekozen hadden, en niet meer van het leven hadden gevraagd, dan het der vrouw

heeft toebeschikt. Zij zagen haar omgeven van liefde, liefde-gevende, en bestemd tot in lengte van jaren bemind te worden. Ook om haar heen zou het een voortdurend komen en gaan van pas ontluikende levens en versch-gedolven graven wezen, maar telkens zou er eene nieuwe generatie oprijzen om haar met nieuwe teederheid te omringen, terwijl de vrouw die den zelfzuchtigen wensch heeft gekoesterd alleen voor haar loopbaan te leven, ook eenzaam veroudert, en eenmaal verlaten overblijft, met diezelfde werken, die elke bladzijde doen eindigen met den wanhoopskreet van Faust: 'Ik weet niets!'

De *eenige*, de ware plaats der vrouw is aan eigen haard; en deze oude, oude wereld moge nog duizenden eeuwen ouder worden, nooit of nimmer zal de roeping der vrouw veranderen.

Nu zij het verre van mij te verzekeren dat de vrouw alleen door het huwelijk gelukkig zou kunnen worden. Wij zullen verderop zien hoeveel ware levensvreugde er ook in anderen kring te vinden is; maar het komt er op aan 'vrouw' te blijven; in alle omstandigheden de plaats eener vrouw te blijven bekleeden; en deze plaats is niet gering te schatten; verre van daar. Zij is zóó moeielijk te vervullen, dat daarnaast de zwaarste taak van den man als niets mag worden beschouwd.

Wordt die roeping dikwijls zoo volkomen vervuld?

Neen.

Waarom niet?

Omdat de vrouw niet geleerd heeft wáártoe zij in de wieg werd gelegd; wat men van haar mag ver-

gen, en vooral welke hare verantwoordelijkheid is. De ouders hebben zich beijverd haar als kind het meest versterkende voedsel, de beste meesters, de mooiste toiletjes te geven. Zij verzuimden slechts één ding: haar op te voeden tot de kunst, zelve gelukkig te zijn en anderen gelukkig te maken, en op hare beurt, na de schipbreuk van eigen bestaan, na de ontgoocheling van eigen droomen, zenden zij hare kinderen even onkundig het leven in; dat leven dat nooit wederkeert, dat zoo zoet *kan* wezen, en meestal door onszelven in zulk een hel wordt herschapen.

In stede van te grijpen naar wetenschappen voor den man alleen bestemd, had zij het eenvoudige boek der Levenswijsheid moeten bestudeeren; had zij zich moeten herinneren dat van de vrouw alleen de gansche toekomst afhangt, omdat zij het is die de kinderen opleidt, die in hun geest en hart de kiemen legt van hetgeen ook wederom in hunne kinderen vrucht of onkruid zal dragen.

Eene moeder zou derhalve allereerst moeten beginnen met hare dochters den weg tot hare toekomstige plichten aan te wijzen, door haar te leeren op welke wijze deze, met blijdschap in het hart, vervuld kunnen worden. De knapen gaan vroegtijdig naar kostschool, hun vader bemoeit zich veel met hen; zij zijn al spoedig in hunne lessen verdiept; maar de meisjes hangen uitsluitend van de leiding der moeder af; en deze leiding wederom zal hoofdzakelijk bepalen of zij later als vrouw gelukkig of rampzalig zullen wezen.

Van daar dat het der moeite waard is de vraag te doorgronden: op welke wijze men haar op de toekomst zal voorbereiden. Sedert bijna tien jaren was schrijfster dezes werkzaam in de jonge meisjeswereld; kwamen er honderden en nog eens honderden jonge harten haar om raad en bijstand vragen. In het kleine werkkamertje wisselden zich alle mogelijke karakters af; het was nu eens de zachte, lijdzame natuur die tot haar kwam om haar hare droefenissen te klagen; of wel de hartstochtelijke, onbuigzame geest die haar mededeelde, hoe de eerste ontgoochelingen van het leven haar tot opstand tegen God en menschen hadden gevoerd; het was de twijfelmoedige, die tevergeefs naar geloof en hoop wilde zoeken en telkens slechts tot de sombere slotsom van den dichter kwam:

> 'Gelooven, hopen..... twee lijken!'

Het was de nobele ziel, die een ieder als zichzelve had beschouwd en haar vertrouwen had geschonken, daar waar er enkel mede werd gespeeld; het was de fijngevoelige kasplant, die bij de eerste ruwe aanraking der wereld ineengekrompen was en voor altijd de blaadjes gesloten had over de aandoeningen van haar zieleleven.

Geen was er onder, die op eene der anderen geleek, en toch was het steeds dezelfde geschiedenis: het bewustzijn dat zij tot geluk waren geschapen en het blindelings rondtasten naar dat geluk; de bede dat men haar den weg daarheen mocht wijzen.

Voor velen was het te laat. De wetenschap welke naar levensvreugde leidt, moet al zeer vroegtijdig

beoefend worden. Zij is als de zonsopgang, zij die men heeft laten rusten tot het volle daglicht de vensters der slaapkamer binnenstroomde, aanschouwen hem niet; maar enkelen toch kwamen bijtijds, en geen harer of zij heeft mij verzekerd te willen zorgen dat ook anderen het nauwe pad bewandelen. Het is aan haar dat ik deze bladzijden opdraag; zij zullen er menigen wenk in terugvinden, die haar reeds werd gegeven, menigen raad ontdekken, dien zij toenmaals nog niet ontvingen, omdat zij er te jong voor waren. Al degenen die tot mij kwamen, trekken nog eens mijn geest voorbij, ik zie hier zonder uitzondering al de zoo verschillende fijne schakeeringen dier wijduiteenloopende karakters voor mij opdagen, en aan allen denkende, schrijf ik dit boekske, dat toch onder zoovele andere handen zal komen. Op deze wijze alleen kon ik in enkele hoofdstukken datgene samengaren, wat ik geloof dat tot *aller* geluk moet dienen.

Laten hare moeders, tot wien ik mij allereerst wend, er geen waanwijsheid in zien; velen harer zullen mij overtreffen in de oplossing van het vraagstuk hoe men de vrouw moet opvoeden. Ik heb gezinnen gekend, en nooit zal ik ze vergeten, zóó goed was het mij aan zulk een haard te vertoeven, waar de *ziel des huizes* hare kinderen leerde allereerst Mensch te worden in de volste, de edelste beteekenis van het woord. Voor *zulk* een praktijk zinkt mijne theorie ootmoedig in het niet; maar de gedachteloozen, de onwetenden, de angstig rondtastenden, zullen wellicht iets in dit boekske vinden,

dat haar en haren kinderen ten nutte kan zijn.

Het bezit geen andere waarde dan geschreven te zijn vol liefde tot die jeugd, waaraan men zich meer en meer hecht, naarmate men zelf de avondnevelen ziet naderen, en gedwongen wordt te erkennen dat men het leven over zou willen doen, toegerust met de kennis van het heden, en in het volle bewustzijn dat alle wijsheid, alle kracht moet gezocht worden bij God, zonder wiens zegenenden bijstand al ons pogen ijdel is.

Tot vijf jaar.

Misschien is dit een ideaal, te hoog om ooit bereikt te worden, maar ik zou willen dat ieder gezin, waar kinderen waren, hoofdzakelijk ingericht werd naar de eischen welke de opvoeding dier kinderen met zich bracht. Het geluk van den man mag daarvoor natuurlijk niet vergeten worden. Hem komt rechtens de eerste plaats aan eigen haard toe; hij moet onveranderlijk de heer des Huizes blijven. Wanneer men hem onder de zijnen aanschouwt, moet men zonder vernedering voor hem kunnen terugdenken aan die aartsvaders, die over hunne vrouw en kinderen heerschten als grootmoedige vorsten. Zij mogen geen oogwenk den schepter afstaan; bij hen moet men raad en steun, troost en sterkte weten te vinden. Hunne uitspraak moet een wet zijn, waaraan de vrouw zich het allereerst blijmoedig onderwerpt, om aan haar kinderen het voorbeeld der meest volstrekte gehoorzaamheid te geven. Niets is daarom ondragelijker of onheilspellender voor de toekomst dan de kleinen, die in opstand durven komen tegen het ouderlijk gezag en over wier rebellie nog al te dikwijls gelachen wordt. Maar in zooverre moet het gezin naar de kinderen worden ingericht, dat men er nooit, neen nooit, een enkel woord verneme, in staat den jeugdigen geest te

kwetsen of tot gedachten te brengen die zijne jaren te boven gaan.

Ik bedoel hiermede niet alleen de stuitende onkieschheden, welke men in enkele huizen hoort verkondigen, als gold het iets hoogst alledaagsch; geen enkele *vrouw* moest die in haar bijzijn dulden; wat daaromtrent niet voor het kinderoor geschikt is, moest ook door haar ontweken worden; maar er zijn van die schijnbaar hoogst eenvoudige gezegden, die pijn doen aan het kind dat ze opvangt.

Zoo herinner ik mij een klein meisje, dat hare moeder afgodisch liefhad; eene onvolkomenheid in haar te vermoeden zou nooit bij haar opgekomen zijn, en niets maakte haar gelukkiger dan dat onvoorwaardelijk geloof, dat volle vertrouwen, dat éénmaal geschokt, nooit weder tot den mensch terugkeert. Op zekeren dag, dat zij bezig was met een legkaart hoorde zij een gesprek tusschen hare ouders over haar grootvader van moederszijde. Hij was sedert eenige maanden overleden en het kind had hem steeds gekend en liefgehad als een zachtmoedigen, vriendelijken grijsaard, die met den grootsten ijver zijne werkzaamheden vervulde.

'Je vader was eigenlijk als verstand niet veel waard,' klonk het uit den mond van den heer des huizes.

'Die arme, arme mama!' dacht het kind: 'hoe kan papa zoo wreed zijn. Hij vergist zich zeker; maar het moet haar zoo bedroefd maken.'

En reeds hief zij den medelijdenden blik schuchter naar haar moedertje op, om te zien of zij niet al

te veel verdriet had. Maar de jonge vrouw antwoordde hoofdschuddend:

‘Ja, het is treurig het te moeten erkennen, maar als hij wat beter op zijn zaken gepast had, zou hij ons vrij wat meer hebben nagelaten.’

In dat uur was het niet de grootvader, die verkleind werd in de oogen van het kind; het was haar afgodsbeeld dat in gruizels van zijn voetstuk neêrstortte; het was haar geloof in de onfeilbaarheid der ouders, dat voor altoos werd geknakt.

Kinderen geven zich rekenschap van *alles* wat er om hen heen voorvalt. Wij volwassenen vergeten dat te dikwijls, en toch spreekt het immers van zelf. Wij zijn verstrooid door onze zorgen, onze droomen, onze wenschen, onze herinneringen; zij hebben niets van dat alles om hun geest af te leiden, zij vangen alles op. Zoo daarom ooit onze taal geheiligd moet zijn, dan is het in het bijzijn van zulke jonge gemoederen. Eén enkel onvoorzichtig woord, waarvan zij de beteekenis nog niet verstaan, kan jaren achtereen, als een echo in hun hoofdje voortruischen, en *wanneer* het hun duidelijk wordt, te vroeg het boek van 's Levens mysteriën voor hen openleggen.

Men moet zich ook in zijn daden voor de kleinen in acht nemen. Geen onverbiddelijker rechter dan zulk een schuldeloos wezen, en ik zag in tegenwoordigheid der kinderen somtijds dieren mishandelen op eene wijze die ons ouderen deed huiveren. Hoe wil men daarna dat het kind in de goedhartigheid van den vader zal gelooven? Of hoe kan men het straffen als het op zijne beurt wreed wordt?

Op zekeren dag was ik verontwaardigd op een klein meisje dat haar hond voor een poppenwagen gespannen had en daarop uit al haar macht den wagen aan den tegenovergestelden kant ging voorttrekken, zoodat het arme dier hard achteruit moest loopen, wat volstrekt niet ging. ‘O!’ antwoordde de jonge tiran lachend: ‘papa doet nog wel erger; we hadden een ouden hond, en toen het beest niet gauw genoeg aan het vergift stierf dat hij hem ingegeven had, heeft hij hem met behulp van den tuinman levend begraven.’

Ik vond niets meer te zeggen; het kind was dieper te beklagen dan de mishandelde dieren. Zij was verloren voor de toekomst. Wat kan men verwachten van eene vrouw zonder gevoel?

Nog een punt dat te dikwijls uit het oog wordt verloren en dat toch van zooveel gewicht is: de ouders moeten zich er streng voor wachten hunne kinderen getuige te doen zijn van hunne oneenigheden. De mensch, die niet opgevoed werd om gelukkig te zijn en gelukkig te maken, heeft, gelijk van zelf spreekt, veel moeite zich te gewennen aan den dagelijkschen omgang met een ander karakter, dat eveneens zijne eigenaardige schaduwzijden bezit. Er ontstaat eene wrijving van gevoelens, welke niet altijd even liefderijk opgenomen wordt; men ergert zich weldra over een egoïsme dat men, in den aanvang, zelf nog deed toenemen door al te blinde zelfverloochening, en ten slotte ontwaakt men op zekeren dag met het bewustzijn, dat men ongelukkig met elkander is.

Meestal zou daaraan nog heel wat te verhelpen

zijn; niet dan heel zelden vindt men door en door verdorven naturen, die werkelijk op huiselijke twisten gesteld zijn, men *begrijpt* elkander niet; vandaar dat men elkaar niet verdraagt; maar men is nu eenmaal rampzalig en wee over de kinderen die dergelijken strijd moeten bijwonen, voordat nog hun verstand genoegzaam gerijpt is om uit te maken dat beide ouders een uitstekend hart kunnen bezitten en toch gehoorzamen aan een voortdurend misverstand.

Dikwijls ontmoet ik een jongmensch, door de wereld onuitstaanbaar genoemd, ofschoon een ieder weet dat hij een voorbeeldig zoon voor zijne moeder is, en zijn studiën binnen den kortst mogelijken tijd voltooide. Hij is altijd in zichzelf gekeerd, brengt zijne vrije uren met schrijven door, en wanneer hij zich in gezelschap bevindt zoekt hij bij voorkeur de oudere lieden op; zelden of nooit ziet men hem glimlachen; ééns heeft hij durven zeggen dat hij het leven onbeschrijfelijk droevig vond en sedert heet hij een comediant. Hij heeft eenvoudig zijne meening durven uitspreken; want het is een kind dat opgroeide tusschen twee van elkander vervreemde wezens, die het leven sedert gescheiden heeft. Het is ontzettend dat een kind van vijf of zes jaar zich somtijds reeds af moet vragen wie zijner beide ouders de beul van den ander is. Zijne jeugd wordt op die wijze een spookbeeld voor hem, en later, aan eigen haard gekomen, zal die twijfelaar aan alle huiselijk geluk, op zijne beurt de levensvreugde verspelen, die misschien toch voor hem was weggelegd.

Wanneer er gasten aanwezig zijn, heeft men ge-

woonlijk genoeg *savoir-vivre* om alle kibbelpartijen te ontwijken; men bewaart zijne onaangenaamheden dan voor de afzondering, en wel verre van er onder te lijden, wordt ook de wederzijdsche verhouding tot elkander veel verbeterd door dien dwang. Kinderen mogen, meer nog dan vreemden, aanspraak maken op een dergelijken eerbied. Het leven is voor hen nog een gesloten boek, laat de eerste bladzijden daarvan enkel vrede en liefde bevatten. Er moet iets ziekelijks, iets sombers ontstaan in het karakter dat van den aanvang af in twisten opgroeide. Hoe wilt gij dat men in eendracht en huiselijk geluk zal gelooven als onze ouders zelf daar het geheim niet van kenden?

Maar lager nog dan een ruwe uitval staan de zoogenaamde ‘steken onder water’ en deze worden, helaas! niet zelden door de *vrouw* toegebracht. Ik ken niets onridderlijkers, niets dat den kinderen verraderlijker wijze van strijdvoeren leert. Het is zoo gemakkelijk, wanneer men altijd samen leeft, elkanders feilen te kennen, te weten ook op welke plek men kwetsbaar is; maar hij die niet schroomt zich van die wetenschap te bedienen is bitter weinig waard. Meestal is het de zwakste van beiden die hiertoe de toevlucht neemt, gelijk een slang, die door uw voet vertreden, zich om u heen kronkelt en u eene doodelijke wonde toebrengt; waarom echter niet liever met geduld gedragen, wat God door de stervelingen ons oplegt? Waarom zich niet herinnerd dat het altijd waardiger is zich moedig te onderwerpen dan in opstand te geraken; waarom niet

getracht door zachte scherts de tegen ons opgeheven hand te ontwapenen?

Ook vernederingen grieven bijna evenzeer, en komen maar al te dikwijls voor. Een van beide echtgenooten heeft natuurlijk meer verstand dan de ander; of genoot eene meer ontwikkelde opvoeding; nu is niets zoo gemakkelijk als deze meerderheid te doen drukken op zijne tegenpartij, en hem telkens opnieuw zijne onwetendheid te doen gevoelen; doch welk een indruk wil men dat het op de kinderen zal maken, wanneer in hun bijzijn de vader aan de moeder verwijt, dat zij ‘van niets afweet’, dat zij ‘te bekrompen is om iets te begrijpen’, of dat hij ‘nooit een verstandig woord met haar spreken kan’. Wanneer men nog heel jong is, vraagt men vooral ontzag te koesteren; geleerdheid schijnt ons iets zoo grootsch, zoo wonderbaars toe, dat wij in aanbidding daarvoor zouden willen nederknielen, en onze vader zegt het immers zelf dat hij zooveel meer weet dan moeder, die hem dat niet durft tegenspreken. Op eenmaal komt zij ons veel kleiner voor dan hij; wij begrijpen nu pas waarom hij alleen uitgaat in de wereld en zij onveranderlijk bij ons tehuis blijft. Als hij terugkeert van een partij bij den gouverneur der provincie, is het ons als hielden wij nog ééns zooveel van hem als gewoonlijk, en als ware onze moeder dien dag nog ééns zoo eenvoudig, zoo onaanzienlijk geweest. Het is geen wonder meer in ons oog dat haar leven zoo in het verborgen voorbijgaat, dat men haar zelden bezoekt, en dat papa liefst in zijne eigene studeerkamer zit.

O! de adeldom der levens, die dit alles dragen zonder er zich ooit tegen te verzetten; die het glimlachend dulden dat de kinderen hen miskennen, en in de grootte hunner liefde vergiffenis vinden ‘omdat zij nog niet weten wat zij doen.’ Het geduld waarmede zij den dag afwachten waarop de kleinen van gisteren ‘weten’ zullen, en hen beter verstaan!

Somtijds ook is het de vrouw die verreweg de meerdere van beiden is. Zij wachte zich dan zorgvuldig ooit dat overwicht te doen uitkomen. Telkens op nieuw zie ik daartegen zondigen, en telkens wederom verwonder ik mij over eene dergelijke onrechtvaardigheid. Men heeft elkander immers vóór het huwelijk gekend, en ook al mogen enkele fouten van het karakter eerst later aan den dag komen: gebrek aan verstand of geestesontwikkeling is iets dat men *aanstonds* gevoelt; men wist dus vooraf volkomen *wie* van beiden daaromtrent voor den ander onderdeed, en dit later te doen gevoelen is minstens genomen déloyaal en dwaas. Het is wreed ook tegenover de kinderen; en zoo gemakkelijk kan de verstandige vrouw de bekrompenheid van haar echtgenoot verbergen; zoo licht hem, dank zij haar tact, doen schitteren met de wetenschap, die hij toch zeer zeker wel op het een of ander gebied bezit.

Om gelukkig te zijn in haar volgend leven moet vooral het meisje haren ouders eene onverdeelde hulde kunnen toedragen. De behoefte aan vereering ligt in den aard der vrouw. Leer haar in hare jeugd opzien tegen hare ouders; hen hooger schatten dan iets ter wereld, en zij zal zoowel in liefde als

vriendschap steeds verheven idealen nastreven. Zij zal weigeren zich ooit te vergenoegen met het middelmatige, en alleen lief willen hebben wat werkelijk goed en groot is; een hechte waarborg voor haar geluk.

Maar ook in die gezinnen, waar eendracht heerscht, zij men voorzichtig met zijne woorden. In Nederland heeft men, en wij kunnen er ons niet genoeg over verheugen, tot dusverre *la gaîté gauloise* slechts hier en daar toegang tot den familiekring verleend. Men moest haar daaruit ten allen tijde onverbiddelijk verjagen; maar nooit streng genoeg kan men het doen, daar waar kinderen aanwezig zijn, wier têer gehoor er door bezoedeld kan worden. Men kan ook niet genoeg waarschuwen tegen de ondoordachte, zelfs onschuldige spotternijen welke men in enkele gezinnen toelaat met geestelijke personen of godsdienstzaken. Grooter onvoorzichtigheid kan men natuurlijk niet bedenken. Zij verwijdert de kinderen van God. Ik zeide het reeds: een kind begrijpt verbazend snel en onthoudt jarenlang; de wansmaak van enkele aardigheden pijnigt hen, die nog alleen van engelen droomen. Er zijn in het leven zaken waaraan men zich onderwerpen moet, die men als het onvermijdelijke behoort te dragen, maar waarbij de geest niet dan onwillig stilstaat. Lange, lange jaren hebben wij noodig om er ons mede te verzoenen, of er het 'waarom' van te begrijpen; ik heb nooit verstaan hoe men daar grappen over kon maken, en men moet al heel verlegen zijn wat geestigheid aan den dag te leggen, wil men dergelijke onderwerpen kiezen tot het mik-

punt zijner scherts. Toch hoor ik dat telkens doen, in het bijzijn van jeugdige, kiesche wezens. Als men slechts op datzelfde oogenblik in hun binnenste kon lezen, men zou verschrikt terugdeinzen voor de walging en minachting welke men er zelf in had opgewekt.

Niet ieder is welsprekend, niet ieder weet te boeien door de keus zijner woorden, maar hoe sober ons proza ook zij, zijn voornaamste karakter blijve onveranderlijk heilig. Wanneer men omgeven is van kinderen, zij men ernstig in al wat men zegt, denke men na bij den minsten volzin. Onze dagelijksche gesprekken zijn de manna-korrels, waarmede hun ontwikkelende geest zich voedt. Men wake dus wel voor hetgeen men aldus voor hen uitstrooit. Slechts enkele weken geleden ontmoette ik eene moeder met haar oudste dochtertje, een twaalfjarig kind, en binnen een tiental minuten begon de jonge vrouw te spreken over eene gebeurtenis, waar zelfs volwassenen liefst slechts over fluisteren. Ik had de dwaasheid te vermoeden, dat zij de tegenwoordigheid van haar kind vergeten had, en herinnerde haar daaraan met een blik. Zij barstte in lachen uit.

'O! riep zij vroolijk. 'Hélène is van alles op de hoogte. Zij heeft van haar tiende jaar af de wereld moeten kennen zooals zij is; dan liep zij geen gevaar zich ooit van iets illusies te maken die toch niet bestaan. Ik praat met haar over alles'.

Ik had kunnen weenen over het kind zonder illusies, dat men het geluk ontnomen had jong te zijn. Beter dan nog duizendvoud de vreeselijkste onttoovering, dan nimmer op die hooge sneeuw-

toppen te hebben vertoefd, vanwaar men den hemel leert begrijpen.

Ook in ons oordeel over anderen kunnen wij niet omzichtig genoeg wezen in tegenwoordigheid der kleinen; er bestaan maatschappelijke wetten die tevens die der menschenliefde zijn, en ons nopen den persoon, dien wij het naarst vinden, toch, zoodra hij onzen drempel overschrijdt, vol voorkomendheid te ontvangen. Onder ons dak houdt alle vijandschap op, is *een ieder* ons heilig; maar zoo wij gisteren in bijzijn der kinderen een ongunstig woord uitspraken ten opzichte van den bezoeker van heden, dan zit daar een onverbiddelijk rechtertje, dat niet kunnende begrijpen wat ons op eens tot vriendelijkheid stemt, ons stilzwijgend beticht van onoprechtheid, en de moeder die zulk een vonnis ontving is verloren in de oogen, welke straks nog zoo vol vertrouwen tot haar opzagen.

Wat wij in onzen omgang met kinderen te veel vergeten, het is onze eigene eerste jeugd; en hetgeen ons destijds gekwetst of gegriefd heeft. Klein zijnde hebben enkele woorden nog die groote, diepe beteekenis, welke zij later alleen voor zeldzaam verheven naturen blijven behouden. De wereld leert er ons minder waarde aan hechten; wij hoorden er zoo dikwijls sedert den spot meê drijven; wij zagen ze tellen als zoo bitter weinig, dat zij onwillekeurig een anderen klank verkregen in onze ooren. Voor het kind beteekenen zij echter nog alles. Zoo heeft men het woord ‘belofte’; wat wordt er in het latere leven al niet beloofd en toch niet ge-

houden! Van de kleine dagelijksche belofte af (het lezen van een boek, het toezenden van een recept enz. enz.) tot de dure eeden toe van trouw, welke wij eenmaal leeren opvangen van de lippen die ons het liefst zijn, zonder er meer geloof aan te kunnen hechten, omdat wij het leven kennen, en weten hoe het zand der eeuwen over onzen in het stof geschreven naam heenvaagt, en tot zelfs onze herinnering uitwischt. Maar het kind is gelukkig nog zoover niet gekomen, en het kleine meisje, dat uw woord heeft ontvangen, vertrouwt op die toezegging alsof zij een Evangelie ware. Haar te vergeefs op de vervulling daarvan te laten wachten, zou gelijk staan met haar voor altijd te schokken in haar geloof in den mensch. Elke belofte, welke tegenover een kind geschonden wordt, verwoest iets in zijn binnenste, dat daar nooit weder in herbloeit.

Ik gevoel wel, dat al deze eischen het bijna onbereikbare, het toppunt van zelfvergetelheid en volmaking in zich sluiten; maar eene moeder mag niet anders dan verheven, dan zelfverloochenend, dan bijna volmaakt weezen. Het geldt voor haar niet de vraag hoe zij hare kinderen groot zal brengen; maar op welke wijze zij het edele in hunne ziel zal aankweeken; en hen die groote macht tot gelukkig zijn zal doen behouden, welke het kind mede ter wereld brengt, en God verleent wijsheid tot die taak, alleen maar, Hij wil dat men er Hem om zal vragen.

Welk eene droefheid bijvoorbeeld voor het kind wanneer de moeder uit de stad gaat! Indien men

zich uit eigene jeugd de wanhoop van zulke oogenblikken herinnerde, zou men er nooit weder over denken, zich zonder zijne kinderen te verplaatsen. Het is eene verlatenheid waarvan de volwassene zich geen denkbeeld maken kan; ‘ik kom over vier dagen terug,’ zegt men, en vier dagen zijn zoo goed als niets in ons oog, maar voor die kleine hersenen beteekenen vier dagen evenveel als vier jaren voor de ouders. Mama gaat weg, dat wil zeggen: alle steun wordt den kleine plotseling ontnomen; het huis zal hem vol verschrikkingen toeschijnen, nu zij niet meer daar is om dieven en spoken te verjagen; hij zal niet kunnen inslapen, nu zij hem geen goeden nacht kan kussen; ziekte en dood, die twee donkere beelden waarover hij telkens hoort fluisteren, zullen niet langer afgeweerd worden door hare liefde. En dan die lange, lange uren, als de kindermeid van de afwezigheid der meesteres gebruik maakt om geen vertelseltjes te willen vertellen, geen krijgertje of verstoppertje te spelen, ja zich nauwelijks verwaardigt te antwoorden op de vragen haar door het kind gedaan. Papa is wel thuis gebleven maar zoo knorrig, omdat alles niet zoo geregeld gaat als anders; een ieder gevoelt zich ongelukkig; men is gedrukt alsof de woning ineen moest storten; eindelijk, eindelijk zijn zij dan om, die dagen vol ellende, en reeds is het kind de wereld te rijk! Maar neen, daar komt een telegram, met het bericht dat de moeder zich heeft laten overhalen haar verblijf te Z. nog wat te rekken, en met gebogen hoofde hoort het kind het

vonnis aan, dat hem voor het eerst in zijn vertrouwen schokt en een soort wrok doet koesteren tegen haar die hij toch zoo hef heeft. Het gevoelt instinctmatig dat de mensch zich niet dan met geweld ontscheurt aan hetgeen hij boven alles bemint en dat het aardsche paradijs der vrouw daar behoort te wezen, waar hare kinderen zijn.

De vrouw heeft echter nog andere plichten te vervullen. Zoo haar echtgenoot van uitgaan houdt en gaarne ziet dat zij hem overal vergezelt, zou zij aan hare roeping te kort doen, wanneer zij ter wille van de kinderen thuis bleef; maar zij die de middelen bezit in de wereld te gaan, is ook in staat een hoog salaris uit te keeren aan de persoon, die haar vervangen zal; en nooit te veel eischend kan zij in hare keuze daaromtrent wezen. De kinderjuffrouw behoort eene tweede moeder te zijn; en meestal is zij eene huurlinge, over wier antecedenten men volkomen in het onzekere verkeert. Onverklaarbaar lichtzinnig gaat men daarmede te werk. Er wordt eene advertentie geplaatst, een honderdtal candidaten meldt zich aan; men kiest gewoonlijk het vroolijkste, prettigste uiterlijk; er volgen eenige min of meer geloofwaardige getuigschriften, meestal slechts gegeven om ‘van iemand af te zijn’, en aan zulk eene onbekende staat men het liefste af wat men op aarde bezit....

Zij is, helaas! geen uitzondering op den regel, het jonge burgermeisje, dat telkenkeer als hare meesteres uit was, heerenbezoek op de kinderkamer ontving, en haar rendez-vous hield onder de oogen

der kleinen, wier stilzwijgen zij alleen door beloften van lekkers kocht. Wat wil er worden van het vierjarige meisje, dat van dergelijke ontmoetingen getuige is, en ze ter wille van een zak ulevellen voor hare moeder geheim houdt?

Ik heb eene oudere zuster gekend, een beeldschoon meisje, dat zoo sterk onder den indruk van dergelijke zaken was gebleven dat, toen het oogenblik daar was om zelve uit te gaan, zij weigerde hare moeder en tweede zuster in de wereld te vergezellen, enkel en alleen om hare avonden in de kinderkamer door te brengen, wakende over de jongste van het gezin. Zij liet aldus hare jeugd voorbijgaan, geen enkele zegepraal viel haar ten deel; en toen de kleintjes op hunne beurt groot geworden waren en de wieken uitsloegen, om hunne vlucht door het luchtruim te beproeven, bleef zij eenzaam achter; maar toch moeten het heerlijke jaren geweest zijn, die zij aan hare toewijding prijsgaf, en toch, ik ben er van overtuigd, moet zij steeds vol dankbaarheid hebben teruggezien op dien schoonsten tijd van haar leven, toen zij schitterender triomf behaalde dan zij zelfs als koningin der luisterrijkste feesten zou hebben genoten.

Het *karakter* der persoon, die men bij zijne kinderen plaatst is eveneens eene zaak van gewicht. De meeste lieden stappen daar heel luchtig overheen. Men heeft zich overtuigd, dat de juffrouw noch lichtzinnig, noch oneerlijk, noch lui is, en daarmede is men tevreden. Maar men vergeet, dat het kleine meisje, dat men aan hare zorgen toevertrouwt, haar

van ochtend tot avond zal gadeslaan; dat zij eene studie zal maken van hare fouten en hoedanigheden, en wellicht enkele daarvan zal overnemen. Hoe dikwijls ontstaan er op deze wijze geen gebreken, die later onuitroeibaar blijken; hoe vaak ook wordt er geen verbittering geboren, welke heel het volgend leven door niet weder verdreven zal kunnen worden.

In mijne eigene jeugd werd ik overgelaten aan de zorgen eener uitstekende Zwitsersche bonne, die waarlijk groote hoedanigheden bezat, en in alle opzichten het in haar gestelde vertrouwen verdiende. Braver, deugdzamer, ernstiger meisje kon men zich niet voorstellen; maar zij had één gebrek: zij was onrechtvaardig. Het was haar niet mogelijk aan meer dan één kind te gelijk te hechten, en op echt vrouwelijke wijze koos zij tot haar lieveling steeds de jongste, de zwakste, uit. De ouderen ontvingen straf op straf, tot zelfs voor al wat het kleine zusje misdeed; uren achtereen moesten zij doodstil zijn, omdat het kleintje sliep, en het vallen van een pop, het omstooten van een bankje, was voldoende om een vonnis uit te lokken zóó gestreng, dat wij er van sidderden. Het gevolg daarvan was dat zich eene groote verbittering van mij meester maakte, en dat ik reeds op mijn zevende jaar, aan het op mij volgende tweetal de verderfelijke les predikte door traan noch woord te toonen welk een pijn zij ons deed; ‘om haar geen voldoening te geven’, en liever alles te trotseeren dan ooit vergiffenis te vragen. Wat al jaren van strijd, wat al smart en vernedering is er toe noodig geweest voordat ik weêr heb

leeren zeggen: ‘ik heb gedwaald!’ voordat de verbittering uit mijne ziel is geweken en de sombere wolk van mijn voorhoofd verdwenen is!

Wanneer ik mij mijne kinderjaren herinner, en onbevooroordeeld naga welke verschillende invloeden elkander de vorming van mijn karakter hebben betwist, dan gevoel ik duidelijker dan ooit, dat zij die mij het meeste goed deden, degenen waren die kind met mij wisten te worden, die zich hunne eigene jeugd te binnen riepen en zich afvroegen op welke wijze men hen zelf had moeten behandelen.

Ik zie dan eene oude, manke naaister terug, over wie het gansche dorp zich vermaakte, wanneer zij in haar toch zoo eenvoudig Zondagsch gewaad ter kerke toog, de eenige verstrooiing, welke haar werkzaam leven ooit gekend had. Reeds als kind vroeg ik mij af hoe het mogelijk was, dat men haar leelijk kon vinden, of ooit gekheden over ‘Jansje’ maakte; en thans, dat zij al zoo lang op het kerkhof rust, en niemand zich harer wellicht nog herinnert, komen hare goedhartige gelaatstrekken mij wonderlijk schoon voor, in het licht van dien stralenkrans, waarmede eene groote reinheid van ziel onveranderlijk een menschenbeeld omgeeft.

Zij behoorde tot de zoogenaamde ‘fijnen’ der gemeente; en hare gedachten waren altijd bezig met den hemel. De aarde had haar zoo weinig geschonken, dat zij wel vertrouwend naar Boven had moeten zien, om de oplossing der ‘Mysteries van het Leven’ te vinden, en in haar eenvoud had zij ze ontdekt en vol zachte blijmoedigheid vrede genomen met haar

vreugdeloos bestaan. Als wij haar omringden, verdwenen de rimpels van haar mager gelaat; ging zij terug tot de jaren waarop ook zij eene moeder had gehad, die haar even mooi en lief had gevonden als alle andere kinderen; dan keerde er gloed terug in die uitgedoofde oogen, en dan volgden er verhalen, zoo zonnig en zoo boeiend, als er ons maar zelden werden verteld. Heel de Bijbelsche geschiedenis leerde zij ons op die wijze kennen, en telkens putte zij er lessen voor ons uit, die voor onze jaren berekend waren, en ons goed deden.

Ik zie ook den zachten meester terug, met zijn onuitputtelijk geduld, die ons leerde lezen. Hij was doodarm, zijne kinderen berokkenden hem slechts verdriet, en hij worstelde onafgebroken tegen de ziekte, die hem korte jaren daarna ten grave zou sleepen. Welk een heldenmoed, welk eene zelfbeheersching moeten er niet toe noodig zijn geweest om nooit ook maar een hard woord te vinden, voor mijne stompzinnigheid bij het ‘met de Spâ .... A!’ lezen. Éens, ja, had ik mijn les niet geleerd; hoe zacht, maar tevens hoe waardig, was de wijze waarop hij mij deed inzien, dat dit eene tekortkoming was aan den eerbied een leermeester verschuldigd, en *waarom* men een onderwijzer eerbiedigen moest. Nooit zijn mij deze woorden uit het geheugen gegaan, en nog heden gevoel ik er mij dankbaar voor; zelfs nu nog hoor ik dat ééne treffende woordje: ‘Vandaag is men *daarboven* niet over je voldaan’.

Want van zijne eerste jaren af moet het kind aan tucht worden gewend, moet het leeren gehoorzamen,

uit eerbied en liefde. Met hardheid verkrijgt men slechts voor het uiterlijk iets gedaan; met zachtheid vermag men *alles* op een jeugdig gemoed; maar die zachtheid moet tevens ernst zijn. Gij kent evenals ik de liefderijke, doch jammerlijk onverstandige moeders, die met iets bezig zijnde, door een harer kinderen worden gestoord. Zij beginnen met de kleine de zoo hoogst onbillijke vernedering aan te doen, haar te laten gevoelen hoe ongelegen zij komt. (Een kind vindt het terecht zoo onnatuurlijk dat het zijne moeder *ooit* te veel kan zijn), en nu volgt een gesprek als dit:

'Mama, mag ik een appel?'

'Neen, kind; ik heb nu geen tijd je er een te geven, en daarbij zoudt ge er allen eetlust door verliezen voor het tweede ontbijt.'

'Och toe, moeske, lieve beste mama, ik beloof u, ik zal toch goed eten.'

'Ik zeide je immers dat ik bezig was.'

'Maar ik kan hem zelf heel goed krijgen, als u mij den sleutel maar geeft.'

'Daar heb je hem dan, vervelend kind, ik doe het alleen maar om van je af te zijn.'

Een volgende maal zal het kind niet minder dwingen, ja misschien zelfs wel juist *die* oogenblikken uitkiezen waarop de moeder het heel druk heeft, en zoo wordt alle fierheid gedood, en het karakter voor altijd misvormd.

Men leere een klein meisje reeds vroegtijdig de waarde van schijnbaar kleine zaken bevatten; de hand waarmede zij een bloem aanvat moet zacht

wezen; wie meedoogenloos de blaadjes eener roos vernielt, zal morgen wreed zijn voor vliegen; zal eenmaal zonder er over na te denken, ook denkende wezens kwellen; men leere het kind eerbied voor al het geschapene, *uit liefde tot den Schepper*.

Nooit kunnen zij te jong zijn om medelijden te koesteren; om te wenschen iets te doen om hen die lijden te vertroosten; de '*flower-mission*' (bloemenzending) is daartoe in Engeland zulk een uitstekend middel; reeds van hunne vroegste jaren af brengt men de kleinen eens per week naar de kinderhospitalen, waar zij bloemen neêr gaan leggen op de bedjes der jeugdige lijders; dit leert *mede-gevoelen*. Ook de armoede mag hen geen oogenblik afschuw inboezemen; in welke lompen zij zich ook moge hullen. Nog zie ik het bleeke zwavelstokken-meisje voor mij, dat éénmaal per week uit de verre Bisschopsstad kwam aanloopen, om haar waar in het dorp te verkoopen. Als heel haar voorraad uitgeput was, keerde zij met hoogstens een kwartje huiswaarts, op de bebloede voetjes, die nimmer kousen of schoenen rijk waren geweest. Door haar heb ik de armen lief gekregen, want mijne grootmoeder vertelde mij wat zij moest lijden, en hoe zij voor de haren werkte. Zij deed mij opmerken hoe zacht en trouw die groote blauwe oogen waren, hoe zij van vreugde glinsterden als ik haar binnen mocht roepen om een boterham te halen, en hoe trotsch het van haar was zich nooit bij ons aan te melden, maar geduldig op eenigen afstand van het venster te blijven staan, zonder iets te vragen, alleen maar

hopende, en misschien God biddende, dat men zich zou herinneren, dat het ‘haar dag en haar uur’ was. Eens, één enkele maal slechts, want mijne grootmoeder vergat haar nimmer, toonde zij mij wat het zegt als de bevoorrechten der wereld nalaten zich over de ongelukkigen te ontfermen. Wij waren achter de zonneblinden verborgen; het zwavelstokken-meisje had te vergeefs gewacht, haar tijd was verstreken, en met een zucht, zóó diep als slechts kinderen zuchten kunnen, nam zij haar korf weer op en trad verder. Zij wist, dat zij slechts aan te schellen had, om haar honger gestild te zien; maar gebedeld had zij nog nooit; zij zou het ook heden niet doen.

‘Grootmama!’ riep ik uit.

‘Ga, en zeg dat zij haar terugroepen’, antwoordde zij met tranen in de oogen: ‘zij heeft heden het dubbele van anders verdiend.’

Nooit keerde het kind zoo rijk huiswaarts. Nooit ook zou ik de les vergeten.

Van vijf tot tien jaar.

Reeds begint het karakter zich meer en meer af te teekenen. In het kleine meisje ontdekt men wat eenmaal de vrouw zal wezen, en meer dan ooit is het moederlijk toezicht noodig. Zij alleen, die grondig de verschillende naturen harer kinderen bestudeerd heeft zal weten te bepalen of zij huisonderwijs behooren te genieten, of wel naar school moeten gaan, eene vraag van groot gewicht, waarbij niet een ieder lang genoeg stilstaat.

Over het algemeen acht ik het verkieselijk dat kleine meisjes in huis les zouden krijgen; er is zooveel te zeggen tegen het op en neer gaan naar school. In kleine plaatsen ontmoeten zij op dien tocht bijna onvermijdelijk de jongeheertjes, die van *hunne* lessen terugkeeren, en al doen zij zelf niet mede aan de dwaze *amourettes*, welke enkelen reeds in de schooljaren hebben, toch zullen hunne oogen briefjes zien verwisselen, getuige zijn van afspraken en allerlei kleine zaken, welke schijnbaar niet veel kwaad bevatten, maar toch allen ernst aan het karakter ontnemen, en leeren, achter den rug der ouders om, te handelen.

Ik voor mij verfoei de kinderen, die reeds be-

haagziek zijn, en in den blik de uitdrukking ronddragen van het: '*On sait ce qu'on vaut*.' De vrouw die reeds van hare schooljaren af de kunst verstond zich het hof te laten maken, *moet* op haar vijf en twintigste jaar eene ziellooze coquette zijn; het kan niet anders; en de vriendinnetjes, die haar aan het werk zagen, en haar toch niet mochten verklappen, leeren van hare jeugd af het kwaad verheelen, ja, vergoelijken misschien.

Onder kinderen reeds bestaat een soort eergevoel, dat ik niet zou willen uitroeien. Verraad is in hunne meening terecht een afschuwelijk kwaad; maar er behoort op dien leeftijd heel wat zedelijke moed toe den naam van 'Kwezel' van 'pluimstrijkstertje' te dragen, liever dan b.v. tot postillon d'amour te dienen, of de wacht te houden terwijl een kameraadje haar ondeugende streken verricht.

De omgang met een vijftigtal andere kinderen is altijd gevaarlijk. Een ieder brengt zijne eigenaardige gebreken mede, en menige fout werkt aanstekelijk. Zoo heeft men b.v. den eerbied voor leermeesters in zijne dochtertjes opgewekt; maar zij komen op school, en zien dat al de anderen om eene onderwijzeres lachen, haar bespottelijk maken. Gelooft gij dat uw kind de geestkracht zal bezitten de eenige te zijn die niet mede stemt in de algemeene wreedheid?

Bij u aan huis zou het haar niet in de gedachten zijn gekomen zich ooit tegen een bevel te verzetten; maar op school heeft men, als een soort feestje, oproer gemaakt; men is boos op eene der meesteressen en dien middag wil men, om *haar* te straffen (!!) geen

handwerken doen. Zal uw kind dapper genoeg wezen om de eenige te zijn die zich onderwerpt?

Op enkele scholen heeft men de gewoonte de eerste der verschillende klassen te belasten met het houden der straf- en beloonings-lijsten. Zij moeten de slechte en goede aanteekeningen invullen. Mijzelve viel langen tijd die taak te beurt; en nog hoor ik de eerlooze smeekbeden aan mijne ooren weerklinken, waarmede men mij bestormde om enkele streepjes uit te wisschen, enkele cijfers bij te voegen. Het schijnt alles zeer weinig, omdat het bedrog op zoo kleine schaal gepleegd wordt; maar het leert het kind twijfelen aan deugd en eerlijkheid, en brengt het in een somberen tweestrijd, op een leeftijd, die nog niet daarvoor berekend is.

In huis daarentegen heeft men nimmer voor iets dergelijks te vreezen, en wanneer men eene goede, ernstige gouvernante kan machtig worden, is niets boven een dergelijke opvoeding te verkiezen. Het kleine meisje wordt daarbij nooit aan zichzelf overgelaten; van 's morgens tot 's avonds blijft zij onder toezicht; en zelfs bij haar zoogenaamd ‘huiswerk’ kan zij nu en dan raad inwinnen, iets wat het schoolgaande kind ontzegd is. Hoe dikwijls zagen wij ze niet, die arme jonge wezentjes, die heel den dag op de banken doorgebracht hadden, na afloop van het middagmaal terstond weder de zware tasch te voorschijn halen, om tot het uur dat zij naar bed moesten, te blokken op themas of sommen, die hunne hersenen te boven gingen. Nu en dan, met een diepen zucht, hieven zij het moede kopje op

en vroegen schuchter of mama hen niet helpen kon; schuchter zeg ik, omdat nog nooit te voren een dergelijke poging tot uitkomst met succès was bekroond; maar de moeder heeft reeds zoolang geen leesboek meer in handen gehad; zij vergat dat alles reeds jaren, wellicht zou zij het zich, dank zij eenige inspanning, althans ten deele, kunnen herinneren; maar zij heeft het daartoe veel te druk met duizenderlei andere zaken, en het kind moet zich maar zelf redden; het had dan ook slechts behoeven op te letten op school....

Wij volwassenen zijn zoo dikwijls meêdoogenloos voor wat jong, wat krachteloos is. Zoo vaak hoor ik om mij heen fluisteren: hoe is het mogelijk een dergelijk leven vol te houden: van 's ochtends half negen tot 's middags één ure, en wederom van half drie tot half zeven aan uwe schrijftafel, om 's avonds bezig te zijn met lectuur of correspondentie? En men slaat de handen in elkaar, en voorspelt mij een vroegtijdig einde, een hersenontsteking en allerlei ellende nog meer. Voor den krachtigen mensch is men barmhartig en men vergeet het kind te beklagen, dat, met het zwakke hoofdje gedwongen is dertien, vijftien jaren achtereen dezelfde som arbeids op te leveren; ja ik ving zoo nu en dan wel eens, met eene huivering, de zelfzuchtige verzuchting op: ‘was de vacantie toch maar weêr om, hoe rustig zou het in huis wezen!’

Somtijds uit men deze woorden in tegenwoordigheid van het kind!

Ook voor achterlijke hersenen is het huisonderwijs

verreweg beter; omdat het eene noodelooze vernedering bespaart, welke niet zelden tot zoodanige verbittering leidt, dat het gansche karakter er door misvormd wordt.

Maar eene goede gouvernante te vinden is geen gemakkelijke taak. Natuurlijk behoort nauwlettend acht gegeven te worden op hare bekwaamheden; ik heb zelf gehoord dat eene juffrouw, voorzien van schitterende diploma's, hare leerlingen zeide in het Engelsen de woorden ‘papa’ en ‘mamma’ die onveranderd moeten voortklinken, als ‘peepee’ en ‘meemee’ uit te spreken. De kinderen vonden het zelf zoo ongeloofelijk en zoo gek, dat zij langen tijd nog daarna hunne ouders, aan tafel peepee en meemee bleven noemen, tot groot vermaak van dezen. Gelukkig voor de gouvernante droeg zij die schande niet lang. Wanneer zij met de kleine aan hare zorgen toevertrouwde meisjes uitging, had zij tot gewoonte haar te vragen welke kleur van oogen deze of gene heer bezat; zij zelve was bijziende; en die studie-tak leidde tot het gevolg dat weldra een paar bruine spiegels der ziel haar betooverden, en de leerlingen het schouwspel te genieten kregen van dagelijksche ontmoetingen op de wandeling, en van lange samenspraken over de ‘Grieksche taal’ waaruit zij vrij wat grooter levenswijsheid putten, dan berekend was voor hare jaren. Op zekeren dag ging de oudste alles aan hare moeder vertellen, en werd er een onderzoek ingesteld dat het vertrek der onderwijzeres ten gevolge had.

Men moet het kind nimmer blootstellen aan de

noodzakelijkheid zich over hare leermeesteres te gaan beklagen.

Ik noem hier nog slechts schijnbaar onschuldige zaken op, die helaas! dagelijks voorkomen; wat zou het zijn indien ik stil wilde staan bij geheel andere dingen? Menigeen onder mijne tijdgenooten zal zich twee beeldschoone gouvernantes herinneren uit de hofstad, die de opvoeding leidden van dochters uit de oudste geslachten des lands, en wier gedrag hopeloos slecht was. Niemand had den moed het den ouders der kinderen te zeggen.

Een goed humeur is tevens een der hoofdvereischten in de vrouw, die met de voortdurende leiding der kinderen belast is. Hoe wil men van het kleine meisje vergen dat zij altijd zacht en vriendelijk zij, indien hare gouvernante opvliegend en lastig is; indien zij haar den eenen dag met liefheden overlaadt, en 24 uren later onrechtvaardigheid op onrechtvaardigheid stapelt? Tot het geven van onderricht behoort een onuitputtelijk geduld; met geweld heeft men nog nooit iets doen begrijpen; en men maakt het kind stompzinnig, wanneer men boos wordt over zijne onwetendheid. Wij ouderen vermogen zooveel om iets spoedig en onuitwischbaar in het geheugen der kleinen te prenten. Heeft nog ooit een kind het verhaal van Roodkapje vergeten? Het komt alleen omdat PERRAULT de aan dacht wist te boeien; al wie onderwijzen wil moet diezelfde kunst beoefenen; en daartoe behoeft men niets anders, dan met liefde ook die taak te volbrengen; haar te beschouwen als eene zending ons van Hoogerhand

toevertrouwd en waar wij rekenschap van moeten af leggen.

Een leerling gevoelt aanstonds of het u verveelt eene les te geven; en is dit het geval, zijzelve zal het een kruis gaan achten die les te ontvangen. Er zijn gouvernantes, die zich niet ontzien te toonen dat zij slaperig worden onder eene *dictée*, of wel die heel eenvoudig, terwijl de kinderen een werkwoord maken, een roman ter hand nemen en met de lotgevallen van SOLANGE DE LA CROIX ST. LUC bezig zijn, terwijl zij alle aandacht behoorden te wijden aan de tegenover haar zittende meisjes. De minste vraag der leerling wordt daardoor eene kwelling voor haar, die zij niet zelden met een driftigen uitval beantwoordt.

Maar er *zijn* vrouwen van verheven beginselen, van ernstige studie, van liefde vervuld voor hart en geest harer leerlingen; die geen vuriger wensch koesteren dan haar verstand te ontwikkelen en haar karakter te vormen, en wanneer men eene derzulken ontmoet, kan men zijne dochters geen grootere weldaad bewijzen dan haar onder eene dergelijke hoede te plaatsen.

Op den leeftijd van vijf tot tien jaren geeft men zich het meest rekenschap van de onpartijdigheid zijner ouders, gevoelt men voor het eerst de pijn een onderscheid te zien maken tusschen zichzelve en een broertje of zusje. Ouders blijven menschelijk, dat weten de kinderen nog niet, en daarom ook is elke onvolkomenheid, welke zij in hen ontdekken hun zulk eene pijniging. Nu is het zeer wel mogelijk

dat, wanneer men verscheidene kinderen heeft, een hunner een karakter bezit dat meer dan dat der anderen in uw smaak valt; maar dat men het toch nooit toone; er ligt zulk eene wreedheid in. Wij worden geboren met eene eigenaardige natuur, geheel verschillend van die onzer overige huisgenooten; hoe nu kan een klein meisje het helpen indien zij stiller, of meer in zichzelve gekeerd is dan hare zusjes? Als men eens op den bodem van haar hart ging zoeken, zou men dan wellicht niet ontdekken dat zij veel dieper gevoelt, veel warmer lief heeft dan het vrij wat aanvalliger kind, dat geheel in tegenstelling met hare teruggetrokkenheid en het schijnbaar onverschillige in hare houding, telkens hare ouders om den hals valt en hen overstelpt met liefkoozingen? Ook deze laatste is niet onoprecht, zij meent het heel goed wat zij zegt en doet; maar het ligt nu eenmaal in haar aard alles te uiten wat zij gevoelt, en laat er een oogenblik komen waarop beiden voor de keuze staan *wie* zich zal opofferen voor zijne ouders; 99 van de honderd keer zal het de koele, in zich zelf gekeerde natuur wezen, die het, zonder aarzelen zelfs, zal volbrengen.

Vergeet toch nooit het stil verwijt dier groote, droefgeestige oogen van het stijve meisje, dat het talent harer zuster mist, om een ieder aan het lachen te maken. O! zeker, opgeruimdheid is iets heerlijks, vooral in den familiekring, en altijd stralende oogen stemmen het hart luchtiger, en vragen om liefde; maar aleer gij die onverdeeld aan het vroolijke kind wegschenkt, onderzoek eens de oorzaak van den

weemoed, die op den bodem van dat andere jonge hart verscholen ligt; strijk eens met teêre hand dat kleine gerimpelde voorhoofd glad, en overtuig u of het niet juist *deze* ziel is, die gelijk eene zeldzame kas-plant, behoefte heeft aan de koesterendste zonnehitte.

Dwing toch nimmer een uwer kinderen tot de overtuiging te komen dat zij een vreemde is aan den ouderlijken haard.

Even goed als er in het physieke leven kranken zijn, heeft men ook zieke harten; en daar waar eene moeder, wanneer zij onder hare kinderen een gebrekkig wezentje telt, dat bestemd is het bestaan door te gaan met een verminkt lichaam, volgens eene heilige wet der menschelijke natuur juist dat kind het liefst zal hebben, zoo ook moeten de ouders, hunne meeste aandacht, hunne teerste zorgen wijden aan het kind dat met eene overgevoelige ziel ter wereld kwam, en van zijne eerste jaren af, den indruk maakt, als ging het gebogen onder den al te zwaren last van het leven. Slechts *hunne* hand kan het kruid ontdekken dat tegen eene dergelijke kwaal is gewassen; waar *zij* verzuimden er naar te zoeken, zal *niemand* er ooit meer genezing voor weten aan te brengen; want er bestaat geen ziekte ter wereld die zoo vroegtijdig en met zooveel omzichtigheid moet worden uitgeroeid. Ook in het zieleleven treft men teringlijders aan; geef hun veel zonnewarmte in den morgenstond en zij zullen herstellen; onthoud hun die en heel het bestaan door zullen zij zich voortsleepen als onmachtig hetzelve

te torsen. Leer hen vooral de liefde Gods kennen; door haar alleen zal hunne dorstende ziel worden verzadigd.

Wat nu het onderwijs betreft, dat men aan eerstbeginnenden geeft, zij het toch nooit te zwaar voor hunne geestvermogens. Studie moet reeds voor het kind een genoegen worden; niemand is zoo weetgierig als hij; doch wat hij met geen mogelijkheid kan bevatten wordt een plaag, en vermoeit hem noodeloos.

ELISA MERCOEUR, de beroemde fransche dichteres, werd op haar twaalfde jaar gouvernante om in het levensonderhoud harer moeder te kunnen voorzien, en men heeft meermalen beweerd dat geen leerlingen ooit gemakkelijker en beter leerden dan die van het nog zoo jonge meisje. Dit bewijst hoezeer men ook in het onderwijs kind met de kinderen moet weten te zijn.

Wij hebben hier slechts over gouvernantes en dagscholen gesproken; men heeft ook nog de particuliere lessen aan huis, doch tenzij dat de moeder zich heel den verderen dag met haar dochtertjes bezig kan houden, is daartegen veel te zeggen. Men moet een kind niet aan zichzelf overlaten, en al ontvangt het ook drie uur per dag les, gedurende den overigen tijd heeft het evenzeer leiding noodig, vooral ook om het hem opgedragen werk af te maken. Zoo menig kind laat die taak onvoltooid, maar de ouders wonen de les niet bij, dus vernemen zij dat niet; de meester vreest hen te misnoegen zoo hij over zijne leerlinge klaagt, en tel-

kens wordt er een nieuw voorwendsel door de kleine verzonnen om hare traagheid te verbergen. Alle besef van plichtsbetrachting gaat reddeloos verloren; het leven spoedt voorbij, en het luie kind van gisteren zal heel het bestaan door de straf der onwetendheid dragen. Gij beschouwt dat wellicht als niets?

Hoe dikwijls hoorde ik niet schouderophalend beweren dat gebrek aan kennis geen pijniging hoegenaamd was; en toch bij elke schrede zag ik die woorden logenstraffen. Laat ons slechts even tot voorbeeld nemen het jonge meisje, dat geen brieven kan schrijven. Tot eene cacographie ziet natuurlijk een ieder kans, en een keukenmeiden-pootje zal zij ook nog wel te voorschijn kunnen brengen; maar voor beide heeft zij - en dat terecht - te veel eigenwaarde, omdat zij slechts al te goed gevoelt *wie* oorzaak is dat zij zoo schromelijk onontwikkeld bleef. In haar spreken weet zij zich nog al te redden; zij bezit gezond verstand en wacht er zich daarom wel voor, over zaken te reppen die zij slechts ten deele verstaat. Dat redt haar; doch nu ontmoet zij een vriendinnetje, dat eene andere stad bewoont. Zij hecht zich bijzonder aan haar en zou niets liever wenschen dan haar druk te schrijven; maar van iets dergelijks kan geen sprake wezen, zij zou zich nooit aan de vernedering kunnen onderwerpen haar te toonen hoe droevig het met hare wetenschap gesteld is, en liever zal zij zich onderwerpen aan het verdriet voor altijd die haar zoodierbare band te verbreken, en den schijn op zich

laden van onverschilligheid en wispelturigheid, dan zulk eene schande te ondergaan. Later indien zij ooit verloofd geraakt zal zij zich eveneens de zoete vreugde moeten ontzeggen, nu en dan hare gevoelens toe te vertrouwen aan het papier. Zij zal opzettelijk de verjaardagen der afwezigen vergeten; haar door het ongeluk getroffen kennissen veronachtzamen en zonder levensteeken laten, niet omdat het haar aan gevoel ontbreekt, maar enkel en alleen omdat zij geen brieven wist te schrijven.

Stel daartegenover het meisje dat in sierlijke letters en lossen, bevalligen stijl, hare gedachten uitdrukt, dat er niet het minste bezwaar in ziet ieder oogenblik van den dag de pen op te nemen, ten einde haren ouders tot secretares te dienen, of zelve met familie of kennissen te praten; bij het eerste briefje reeds dat men van haar ontvangt, krijgt men eene hooge gedachte van hare beschaving; komt men tot de zekerheid dat zij eene voortreffelijke opvoeding heeft genoten, en durft men met haar spreken over alles waar de verstandige mensch belang in stelt.

Hetzelfde is ook het geval met vreemde talen. Als wij heel jong zijn, hebben wij dikwijls veel van kleine eendjes, en het zou er droevig voor ons uitzien indien onze ouders zich niet wijzer betoonden dan wij, en ons niet dwongen onzen geest te verrijken. Ik zelve achtte het een barbaarsche maatregel, toen men mij op mijn zesde jaar met mijne jongere zusjes opsloot in eene kamer, waar wij ons alleen bevonden met de pas aangekomen

Zwitsersche bonne, die geen woord hollandsch kende, terwijl mijne wetenschap van het fransch zich niet verder uitstrekte dan het welbekende versje: ‘'k Heb gevonden, j'ai trouvé.... enz.’ Het was een wanhoop om het verstand bij te verliezen, maar den volgenden dag wisten wij ons al te redden, en zoo ging het van zelf. Telkens echter hoor ik nog dezelfde verzuchting slaken, die toenmaals de mijne was: ‘waartoe toch die akelige vreemde talen? Wij leven in Nederland, wij hebben niets anders noodig als Hollandsch!’ Vooreerst, *is* men wel zoo heel zeker dat men die Hollandsche taal genoegzaam kent, om ook maar een brief zonder fouten daarin te schrijven, en gelooft men dan later nooit eens in de gelegenheid te zullen komen een reisje te maken, of fransch te *moeten* spreken?

Ik druk op het woordje fransch, omdat men zich desnoods met deze taal alleen reeds kan redden; mits men haar dan ook heek goed weet te spreken en te schrijven. Het eerste zal vrij wat meer voorkomen dan men wel denkt. Men brengt een dag bij vrienden door, in het hartje van Nederland; en terwijl men aan tafel is gezeten begint de heer des huizes een gesprek in het fransch, opdat de dienstbode hem niet zoude verstaan. Wat zult gij uitvoeren zoo gij geweigerd hebt iets anders als uwe moedertaal te leeren? Dit is slechts een der tallooze omstandigheden, welke zich ieder oogenblik voordoen, om uwe onwetendheid te beschamen, en wederom zal een ieder zich ingenomen betoonen met de distinctie van het jonge meisje dat, zonder aarzelen,

en met de grootste gemakkelijkheid, in de taal weet te antwoorden, die met meer recht dan het Volapük den naam van ‘wereldspraak’ zou mogen dragen.

Moeders zullen altijd, ook om deze reden, verstandig handelen, de particuliere lessen der kinderen bij te wonen. Zij kunnen zich daarom toch even goed onderwijl met brei- of naaiwerk bezig houden, maar vooreerst gaan zij houding en vorderingen der kleinen na, en ten tweede blijven zijzelven op de hoogte van hetgeen hare kinderen leeren; behoeven zij zich nooit beschroomd te gevoelen door de gedachte dat zij niets weten in vergelijking der dochter, wier vraagbaak zij hadden moeten blijven.

Nooit zal ik de les vergeten, die ik eenmaal, onzichtbaar voor de leerlingen, bijwoonde in eene kamer, welke enkel door eene slecht sluitende portebrisée van een ander vertrek was afgesloten.

Twee meisjes van dertien en veertien jaar ontvingen godsdienstig onderwijs van een hoogst eerwaardig grijsaard, in wien ik nooit iets belachelijks had gezien. Hij was binnengetreden, had zich op de gebruikelijke manier, eenige malen achtereen gesnoten, zijn rooden katoenen zakdoek wederom weggeborgen, en zette zich daarop neder om zijne les te beginnen. Maar toch scheen hij zijn gehoor een weinig te wantrouwen; althans hij kuchte eens, wachtte nog even en ving toen aan:

‘Ik hoop, freuletjes, dat ik van daag eens geen reden tot klagen zal hebben....’

‘Hoe kan u zoo iets zeggen, meester,’ antwoordde

het jongste meisje: ‘wij zijn altijd de zoetheid in persoon.’

‘Hm! hm! Daar zullen wij nu maar over zwijgen. Wees zoo goed en doe nu eens uw best. Wij zijn gebleven bij SALOMO.’

‘Juist, meester: maar hoeveel vrouwen had die man ook weêr?’

‘Achtduizend, freuletje.’

‘Neen, meester, ik had verleden mijn ooren niet willen gelooven, en daarom vroeg ik het u nog eens. Maar als je ons zulke verschrikkelijke dingen vertelt, zal ik mama moeten gaan roepen. Achtduizend vrouwen! Schaam je-je niet meester? Hoeveel heeft u er dan wel?’

De arme man was dood ongelukkig, en zijn stem scheen om lijdzaamheid te smeeken, toen hij hernam:

‘Och, freuletje; wees toch eens wijzer, je maakt me zoo bedroefd, en dat vooral van daag.’

‘Van daag!’ riep het kind, verrukt over wat anders te kunnen spreken dan over hare les: ‘is er dan iets bijzonders, van daag?’

‘Mijne eenige dochter is jarig.’

‘Wel! mijnheer, waarom heb je dat niet dadelijk gezegd, dan had ik je voorgesteld ons vacantie te geven. En hoe oud is je dochtertje dan wel geworden?’ vroeg de jonge spotvogel.

‘Vijftig jaar,’ klonk het aarzelend.

‘God! meester, wat een toot!’ hoorde ik het uitgillen.

En tot mijne schande, moet ik bekennen dat ik meêlachte in mijne eenzaamheid. Waarom? Waar-

over? Weet ik het zelve? Later heb ik zoo dikwijls teruggedacht aan den grijsaard en zijn eenig kind, over wier geboortedag hij zich blijkbaar zoozeer verheugde. Wat kwam het er op aan of zij niet langer jong was, als zij eene halve eeuw lang zijne vreugde had uitgemaakt? Was haar bestaan niet waarschijnlijk een dier stille, deugdzame levens geweest, welke zich slechts door zelfverloochening en nauwgezetheid in plichtsbetrachting onderscheiden? Zouden wij, die om haar lachten, haar ooit nabijkomen in de oogen van God?

Een uur later vertrok de arme godsdienstonderwijzer; ik zag hem langs mijne vensters gaan; diep hing het hoofd hem op de borst en in zijne oogen lag de uitdrukking eener groote droefheid. Men had hem getroffen in het liefste wat hij op aarde bezat....

Dergelijke lessen heeft men te wachten als de kinderen - vooral bedorven kinderen - alleen gelaten worden met de rampzalige lieden, die geroepen zijn hen hunne kennis mede te deelen.

Nog een ander gevaar hebben de ouders te ontwijken. Hunne overgroote liefde en goedheid zijn dikwijls oorzaak dat de kinderen zich gewennen in alles hun eigen zin te volgen; en daar een bedorven kind zelden van leeren houdt, omdat het veel liever den dag doorbrengt met zijne poppen te mishandelen en menschen en dieren te kwellen, smeekt het telkens om ontferming in den vorm van vacantie. Eén enkele maal daaraan toe te geven is voldoende om dagelijks dezelfde geschiedenis te hebben. Nu

eens zal de kleine over hoofdpijn klagen, morgen verslaapt zij zich, overmorgen heeft zij het voetje verstuikt, en zoo gaat het dag op dag, totdat men op het laatst toegeeft, wanneer zij maar in een dier hevige huilbuien uitbarst, waarbij geen enkele traan gestort wordt. Ten laatste erkent het lieve engeltje zelf dat zij niet meer naar school kan gaan, omdat zij bij al haar tijdgenootjes ten achteren is gekomen; men bedenkt niet *wie* daarvan de schuld is, en wie derhalve ook voor die schuld zou moeten boeten. Integendeel, het kleine meisje wordt om haar gevoel van eigenliefde geprezen, en men neemt haar van school af, om 'haar eerst nog eens een ganschen zomer van de heerlijke lucht te doen genieten, zoo vrij als een veulentje in het weiland'; daarna zal zij weêr frisschen moed hebben opgedaan, en zich met dubbele krachten inspannen.

Ja, zeer zeker, om .... een domoor te blijven!

Ik sprak hier nog niet van kostscholen, omdat het zelden voorkomt dat ouders hunne dochters reeds zoo vroegtijdig daarheen zenden, en ik zou willen dat het *nooit* geschiedde voor de vijftien jaar; tenzij dat de moeder overleden was en geen grootmoeder of tante hare plaats bij het kind kon innemen. Het jonge meisje moet, wil zij eenmaal gelukkig worden, haar hart zien vormen aan den huiselijken haard, en niet opgroeien in een midden, waar men geen bijzondere aandacht kan schenken aan haar eigenaardig karakter. Hoe voortreffelijk ook tal van kostscholen ingericht zijn, de moeder alleen kan het gemoed van het kind leiden; want zij alleen heeft

het kind van de wieg af gekend, zij alleen bezit daartoe de gelegenheid en de macht.

Toch zag ik nu en dan achtjarige meisjes reeds den drempel eener kostschool betreden. Ik herinner mij er eentje, met een pop op den arm. Hoe gaarne had ik kind en pop in de mijne genomen om ze ver vandaar weg te dragen, en ze te vertroetelen met heel die liefde, welke men ze slechts in engen kring kan schenken; maar de ouders hadden het zoo gewild, en reeds hoorde ik hoe een veel ouder kameraadje vroeg:

'Wat is je papa?'

Het antwoord zou beslissen of men haar waardig keurde of niet met de anderen om te gaan. In het eerste geval zou men haar waarschijnlijk een tijdlang behandelen als de speelpop der gansche school; in het tweede haar links laten liggen; maar hoe lief men ook voor haar mocht wezen, menigen avond zou zij niet dan afgetobd van het snikken in slaap vallen, te vergeefs wachtende op de omhelzing der moeder, die haar te vroeg van zich af had gezonden.

Vogels zijn barmhartiger. Zij dwingen hun jongen niet het donzen nestje te verlaten, aleer zij vleugelen hebben.

Van tien tot vijftien jaar.

Steeds moeielijker en moeielijker wordt de taak. De eerste beginselen zijn gelegd tot de ontwikkeling van den geest; het kind behoeft slechts met ernst aan het werk gehouden te worden, om rustig voort te gaan met het opdoen van kennis; iets heel anders doet zich voor met betrekking tot het karakter. Wel blijven er enkele grondtrekken bestaan, welke men van de vroegste jeugd af kon opmerken. Ik heb kinderen van tien jaren zien lijden met een heldenmoed, dien men later terugvond in het onuitputtelijk geduld, waarmede zij de grootste levenssmarten wisten te dragen. Op enkele kinderbeeltenissen ontdekt men reeds de uitdrukking der hoedanigheden welke later den mensch zouden kenmerken; maar toch openbaren zich na den leeftijd van tien jaren tal van eigenschappen, waarvan men tot dusverre het bestaan niet eens vermoedde, en wordt de zorgende moederhand meer dan ooit vereischt om die te leiden of uit te roeien.

Een der eerste zaken welke men zal kunnen nagaan is: of het kleine meisje aanleg heeft tot huiselijkheid. Zij komt thans in een tijdperk waarin zij, zonder er zich rekenschap van te geven, zelve kiezen zal tusschen de wereld en eigen haard. Niets

is zoo merkwaardig om gadegeslagen te worden. Het arme kleine nufje zal leeren voor den spiegel te gaan staan, om zelve een voor een de kleeren harer moeder aan te passen; een sleep aan te hangen maakt haar hoogste geluk uit; een parasol te bemachtigen, vooral een ouderwetsche met franjes, is een weelde voor haar, en zich een volzin uit het honden- en apenspel herinnerende, drentelt zij langzaam op en neder, onder het mompelen van: ‘Hier hebt ge mevrouw de Pompadour’.

Arme markiezin! Had men haar eens kunnen voorspellen dat men haar bij Blanus vereeuwigen zou!

Voor den nederigen spiegel der kinderkamer wordt de coquette geboren, die later geen grooter afgod dan haar uiterlijk zal kennen; wier hoogste droom de wit fluweelen kleeding zal zijn der in zwart sabelbont gewikkelde vrouwen, welke Ouida ons schildert.

Daar ziet men ook het onvrouwelijk karakter ontstaan dergene die het heel haar leven lang zal betreuren geen man te wezen; als kind maakte een pet haar geluk uit; zij droeg haar zoolang tot de loodrechte haren door den bol heenstaken; een potlood stak in haar mond om een sigaar te verbeelden, en een stok te bezitten, was een ideaal dat onvervulbaar scheen:

Later, als deze neiging niet werd uitgedoofd, werd zij de vrouw, die zich aan geen maatschappelijke wetten stoorde; die liefst boven op een hoogen bok klom om de paarden te mennen, die alléén op reis toog, en naar emancipatie dorstte;

maar om zich overal en altijd ongelukkig te gevoelen; de vrouw die naar een zetel in 's Lands vergaderzalen haakte en een diepe minachting leerde koesteren voor al de met eigen lot tevreden zusteren.

Na de tien jaar openbaart zij zich ook, het zachte droomstertje, de kleine dichteres, die de wereld altijd in lentegloed gehuld zou willen zien, die de menschen in engelen zou willen herscheppen. Reeds lijdt zij onder de onbestemde onttoovering harer verwachtingen; zoo gij haar niet zachtkens, heel zachtkens geneest, zal zij eenmaal onder de ongelukkigsten der stervelingen gerekend worden. Wat meer zegt: zij zal niet alleen ongelukkig, zij zal ook miskend zijn; want de wereld is niet barmhartig genoeg om af te willen dalen tot de bron der zielsziekte waaraan zij lijdt, en zoo weigert zij zich rekenschap te geven van dit feit, dat eene ziel die gebukt gaat onder de ontgoochelingen des levens, in den aanvang onze meerdere is geweest. Immers hare gansche droefheid ligt hierin, dat zij hare idealen te hoog stelt, en is het wel mogelijk die ooit te hoog te plaatsen?

Duidt het niet op eene verhevenheid van geest en hart, alleen naar het hooge, het goede, het volmaakte te willen opzien? Moest die zucht niet in ons allen liggen, en als het zoo was zou het dan niet beter met ons gesteld zijn dan nu?

Ik voor mij ben altijd geneigd te gelooven, dat het '*droomstertje*' het bij het rechte einde heeft, dat *wij* in het ongelijk zijn.

Zij begint met naar vriendschap te haken; dat hebben wij allen gedaan, maar tot het voorwerp van dat haar heilig gevoel wil zij geen gewoon wezen kiezen; neen, de gehechtheid welke zij weg te schenken heeft, is zoo groot, zoo onverdeeld, dat de persoon die haar ontvangt, ook buitengewoon, ook in zekeren zin volmaakt moet wezen.

Helaas! het volkomene wordt hier beneden op verre na niet gevonden, en ons droomstertje zou dus veroordeeld wezen het lange leven onbeminnend en onbemind door te gaan, zoo niet haar eigen hart haar te hulp kwam. Zij heeft iemand gevonden, die niet is *wat* zij haar droomt te zijn, maar die toch groote hoedanigheden bezit, welke haar eenige gelijkenis met het fijn gebeitelde ideaal schenken. Er zijn ook groote fouten in het marmer, doch de liefde is blind, en wanneer al somtijds ons droomstertje op het een of andere gebrek stuit, haar hart is immers daar, dat dichterlijke, trouwe hart, om gauw, gauw alle feiten met den mantel der toegevendheid te bedekken en het wezen dat zij liefheeft te omhangen met al die deugden en al die eigenschappen, welke zijzelve *zou wenschen* dat zij bezat.

Haar verlangen daaromtrent is zoo oprecht, dat zij gaat gelooven in de volmaaktheid van het beeld, dat zijzelve alleen tot volkomenheid opvoerde in hare droomen.

En daarop volgt de onttoovering.

Kent gij de geschiedenis van Galathea? Zij herinnert mij steeds daaraan. PYGMALION heeft al de

geheimen der beeldhouwkunst doorzocht om een werk te scheppen, gelijk geen meester ter wereld nog heeft voortgebracht, en zijn vrouwenfiguur is zoo volkomen geworden, zijn beitel heeft de natuur zóó getrouw weergegeven, dat de goden in verrukking over den arbeid van een sterveling, zijne Galathea leven bijzetten. Van het arme, nauwelijks tot het bestaan ontwaakte beeld wordt thans verwacht, dat zij zich ook zal gedragen zooals alle andere vrouwen, die van de wieg af les in wereldwijsheid ontvingen; en ten slotte vraagt zij zelve in troosteloosheid, weder tot steen terug te keeren. Zoo gaat het met degenen, die op een te hoog voetstuk geplaatst werden door de geestdrift zelve van wie hen liefhebben, Een oogwenk is het hun goed, evenals Galathea, te ontwaken tot een zoo geheel nieuwen toestand, die ijle, ongekende berglucht in te ademen. Maar van lieverlede begint het hun te drukken, dat men zooveel meer van hen verwacht, dan zij in staat zijn te vervullen; en op uitzondering na van de al te zeldzame naturen, die de fierheid bezitten te willen worden wat men ze waant te zijn, vraagt de menigte der aldus verhevenen na korten tijd reeds om genade, en daalt zij af tot de lagere kringen waaruit men haar heeft opgeheven.

Zij is als dat Schotsche visscherskind, dat door een jongen hertog getrouwd, in zijn kasteel verstikte en wegstierf van verlangen naar de armelijke hut, waarin zij was geboren.

Maar het droomstertje, dat hare idealen aldus een voor een ziet neerdalen, lijdt er evenzeer onder als

PYGMALION het leven zijner Galathea moet hebben beweend; en de moeder die een dergelijk kind onder hare dochters heeft, zou aan geen harer zooveel zorgen moeten besteden, wil zij haar niet voor heel hare toekomst ongelukkig zien.

Hoe wil men bij voorbeeld, dat een dergelijk meisje, dat reeds onder de onttooveringen harer vriendschappen leed, de liefde zal dragen; de liefde gelijk zij is, na de liefde gelijk zij haar *dacht te zijn!* Zij droomde van eene voortdurende aanbidding, eene onafgebroken zelfverloochening en zij zal bevinden, dat er inderdaad veel toewijding noodig zal wezen, maar dat deze van hare zijde alleen moet komen. Zij zal bespeuren dat het geluk van haar echtgenoot minder af zal hangen van de woorden van teederheid die zij voor hem over heeft, dan wel van de zuinigheid waarmede zij zijn huishouden bestiert; zij zal tot de wel uiterst verootmoedigende slotsom komen, dat een heerlijk toebereide jachtschotel (al verfoeit zijzelve ook uien) hem in nog beter luim brengt dan haar hartelijkste omhelzing. Och! dat arme, arme droomstertje! Wat al veranderingen moet hare fijnbesnaarde ziel niet ondergaan, en hoe wreed zijn degenen, die haar teêr gevoel niet van de eerste jeugd af aan in kracht van geest herschiepen! Wat al stormen zullen er over haar hoofd zijn gegaan, aleer zij de waarde ook van het proza des levens heeft leeren erkennen; voordat zij tot haar werkzamen, eenvoudigen echtgenoot zal kunnen zeggen:

‘O Père de famille, ò *poète*, je t'aime!’

Hoevelen onder haar zullen die woorden nooit

spreken, en ten gronde gaan in het elders zoeken naar het ideaal!

Eene moeder kan echter al deze gevaren van den aanvang af te keer gaan; niet door het karakter te veranderen, dat ware haar onmogelijk, en wie dat zou willen beproeven herinnere zich slechts de schoone regelen van de GÉNESTET:

> Verbiè de lava dat zij gloei'; de bergrivier
> Dat zij door 't groene dal, fel kronklend, bruis en zwier;
> Of zeg aan gindsche ster, dat zij haar fakkel blussche!
> Neen, ga naar 't strand der zee, bij 't barnen op de kust,
> En preek den hoogen vloed, dat hij in eb verander,
> Of breng, wanneer gij kunt, den storm, de golf tot rust,
> En keer dan met uw raad.... begrijpen wij elkander?

Maar men kan alle eigenschappen van het kind in deugden herscheppen, en tot zelfs zijne aangeboren gebreken aldus vervormen, dat zij in goede hoedanigheden veranderen. Laat ons slechts een der moeielijkste gevallen, het droomstertje, nemen. Zij lijdt vooral aan de behoefte iets te bewonderen: welnu, *leer* haar bewonderen, *veel* bewonderen, maar leer haar *op aarde* zoeken en vinden wat schoon en werkelijk verheven is, zijzelve ziet het slechts voorbij omdat haar blik te hoog gericht is. Wijs haar op het leven van haar vader, bijvoorbeeld, zoo gij het niet doet, mocht zij den een of anderen dag eens het fijne neusje optrekken voor die ruwe handen, die somtijds van al te weinig zorg getuigen; voor de achteloosheid in zijne kleeding; kon zij het hem euvel gaan duiden, dat hem wel eens een knorrig woord

ontsnapt of zijn gelaat zulk eene norsche uitdrukking heeft; maar vertel haar van zijne vroegere onverstoorbare opgeruimdheid, van zijne onvermoeide pogingen om het den zijnen aan niets te doen ontbreken, terwijl toch het lot hem tegen was, zeg haar dat, als zijzelve reeds lang ligt uit te rusten van haar gemakkelijk leventje, hij, die reeds den ganschen dag met hersenarbeid bezig was, nog urenlang zal opzitten om zijne dagelijksche taak te volbrengen; toon haar aan dat hij harder doorwerkt om hier of daar ook nog wat goed te kunnen doen. Ik heb vroeger een man gekend, het hoofd van een gezin van dertien kinderen, een waren vogelverschrikker voor ons jonge meisjes, zoo weinig stoorde hij zich om zijne kleeding, zoo ruw groeide zijn stoppelige baard. Wij zeiden wel eens, dat wij ons zouden schamen hem als onzen knecht aan te nemen; welnu, in later jaren heb ik mij altijd heel trotsch gerekend, wanneer hij mij de eer wilde aandoen met mij over straat te gaan, want toen wist ik - wat de wereld nooit vernam - dat hij van zijn negentiende jaar af zijne moeder en zuster had onderhouden, en dat hij, een hartstochtelijk rooker, toen zijn gezin te groot werd, om hem nog toe te staan goed aan de armen te doen, zich voor altijd het genot eener sigaar ontzegde, en al het vroeger aan tabak besteede geld, aan behoeftigen wegschonk, die weinig vermoedden hoe groot het hun gebrachte offer was. De meest prozaïsche levens kunnen eene dergelijke schoone bladzijde vol poëzie bevatten. Leer den kinderen vroegtijdig de

schoonheid ook van het eenvoudige opmerken; laat hen inzien hoe het goddelijke in den mensch zich niet zelden openbaart in hetgeen ons zoo ‘alledaagsch’ toeschijnt, dat wij het niet eens opmerken. Wanneer gij hun hebt aangetoond hoeveel groots en goeds er in de meeste karakters verscholen ligt, zult gij hen beletten hooger eischen te stellen dan de werkelijkheid, die waard is van ganscher ziele bewonderd te worden.

Maar stomp het gevoel uwer dochters nooit af, door den spot te drijven met eene overgevoeligheid, die somtijds uit groote lichaamszwakte, somtijds ook uit buitengewone teerheid van gemoed voortspruit. Gij beklaagt er u in latere jaren over dat uw kind zoo geheimzinnig tegenover u is; dat zij tot zelfs de onschuldigste zaken voor u verbergt.... Waarom hebt gij haar vertrouwen niet weten te winnen in die dagen toen gij haar alles waart? Op tienjarigen leeftijd zijt gij nog dat ‘alles’ voor haar; één enkele ongelukkige scherts over een gevoel dat het kind heilig is, en voor altijd sluit haar geest zich voor u. Men legt gewoonlijk een zoo grooten eerbied aan den dag voor den ouderdom, en niets is mij liever dan dat te zien; maar de eerste jeugd heeft recht op een niet minder ontzag, en dat wordt gewoonlijk vergeten. Ik weet niet of gij wel eens hebt opgemerkt hoe wij ons niet in het minst zullen schamen heel gebrekkig eene vreemde taal te spreken met de lieden geboortig uit dat land zelf; maar plotseling angstig worden wanneer onze eigen landgenooten zich bij ons voegen, wel wetende

dat zij ons naar alle waarschijnlijkheid zullen uitlachen over fouten, die zij evengoed op hun tijd hebben gemaakt, terwijl de vreemdeling onverstoorbaar blijft en van meening is, dat gij zijne moedertaal al heel aardig machtig zijt.

Wie jong is, is ook nog slechts een leerling; de wereldtaal waarin hij zich oefent, *kan* nog niet anders dan gebrekkig wezen; hij die er volkomen mede vertrouwd is, die er alle moeielijkheden van kent, eerbiedigt elken goeden klank dien hij van zulke jeugdige lippen opvangt, als getuigende van inspanning en goeden wil; slechts zij die het er zelf nog niet ver in wisten te brengen glimlachen! O! het noodlottige van een dergelijke, schuldelooze spotternij! Het onchristelijke er van!

Tusschen de tien en vijftien jaar sluipen ook de oneenigheden den kinderkring binnen. Vóór dien leeftijd kibbelen de meeste kinderen, maar uit eigen beweging ‘zoenen zij het weêr af’ en de vrede is even hecht gesloten, als ware er nooit iets voorgevallen. Doch er komt een dag waarop de oorlog door geen omhelzing meer wordt geëindigd, en dat er dagen achtereen geen verzoening tot stand komt, indien de moeder niet daar is om van den aanvang af een dergelijk onkruid uit te roeien. Ik heb een zonderling verschijnsel opgemerkt: in tal van gezinnen treft men een klein meisje aan, dat door haar ouders geroemd wordt als een engel; men heeft nooit last met haar; zij is met alles tevreden; gehoorzaamt vol gedweeheid wanneer men haar iets vraagt; men noemt

haar de ‘goedhartigheid en zachtheid in persoon;’ maar datzelfde kind vindt haar weêrga niet in het ‘mokken’. Als een der zusjes of broertjes haar iets misdaan heeft, zullen er dagen achtereen verloopen aleer zij de vete kan uitwisschen; zij spreekt de schuldigen niet toe; weigert het onrecht goed te laten maken, en op haar voorhoofd rusten zulke dreigende wolken, dat heel de atmosfeer om haar heen er loodzwaar van wordt. Toch laat men haar stil tot bezinning komen, 't is anders zulk een best kind, en niemand is volmaakt.... Ja, maar, ieder *zonder uitzondering* moet naar volmaaktheid streven, en het mokstertje *is niet* goedhartig, *kan* geen ware zachtheid van gemoed bezitten, of wel het zou haar onmogelijk wezen onverbiddelijk te blijven. Duizendmaal liever dan nog de kleine driftkop die in eens zegt wat haar op het hart ligt en bijna even spoedig het grootste berouw daarover gevoelt en ook toont. O! leer uw kinderen vooral het ‘boudeeren’ af; het leven bestaat uit de noodzakelijkheid zeventigmaal zeven en zeventig, en nog eenige duizenden keeren meer, vergiffenis te schenken; schier bij elke schrede die wij doen, wordt ons gevoel op de eene of andere wijze gekwetst; wat zal men beginnen als men over elke ons aangedane onaangenaamheid wil mokken; wij zullen dan *nooit* weder het gelaat in eene vriendelijke plooi krijgen; en de vrouw die niet gulweg den sluier der liefde weet te werpen over de kleine misslagen welke men tegen haar beging, is een wezen dat ongelukkig *moet* worden. Hoe licht gebeurt het niet dat na het huwelijk,

haar echtgenoot, die allerlei zorgen en verantwoordelijkheden aan het hoofd heeft, eenige malen daags een onvriendelijk woord zal zeggen; haar eene opmerking zal maken, die, helaas! niet altijd onverdiend zal zijn, en wat begint dan het jonge vrouwtje, dat geleerd heeft over alles te pruilen dagen achtereen? Ik heb er gekend die tweemaal vier en twintig uur voortmokten omdat de heer des huizes had gezegd dat de kopjes niet goed afgedroogd waren. Men eischt engelen-geduld van een man, als men wil dat hij uit eigen vrijen wil thuis zal blijven, gezeten tegenover het vertoornde wezentje, in afwachting dat het haar behagen zal wederom te glimlachen.

Misschien dat het haar een eerste maal gelukt; dat hij het geval zelfs vrij grappig zal vinden; maar een tweeden keer verveelt het hem stellig, er volgt een bepaalde twist, er worden tranen gestort, onherroepelijke verwijten gedaan; het mokken wordt nog erger, en alleen aan dit gebrek is de tweedracht in tallooze huisgezinnen te wijten.

Welk eene heerlijke oefening in de kunst elkander te verdragen, heeft het jonge meisje dat zusters en broeders bezit! Alleen maar, de moeder zal haar daarin den weg moeten wijzen, en zij kan dat zoo goed. Zij moet onverbiddelijk streng wezen voor de eerste *ernstige* oneenigheid; de kinderen daarna ieder afzonderlijk bij zich nemen en onderzoeken wie de hoofdschuldige is; en vooral, vooral die gebreken uitroeien, welke van zelf aanleiding tot twisten geven; zoo heeft men eene fout, die

men niet laaghartig genoeg kan doen schijnen in de oogen zijner dochters: het zonder dringende reden overbrengen van elkanders fouten. Wat het eene kind ook gedaan heeft, het andere kind heeft niet altijd het recht tot het zoogenaamde ‘klikken’; het mag er niet toe overgaan aleer het daarmede dreigde om eene herhaling van het kwaad te voorkomen, en dat kwaad toch op nieuw zag plegen. Verraad doodt *alle* liefde; daartegen is geen gevoel, hoe teeder ook, bestand; en wanneer men iets dergelijks toelaat tusschen twee zusters, heeft men zelf het vonnis geteekend waarbij die beide zielen voor altijd van elkaar vervreemden zullen, is men zelf medeplichtig aan die onaangename verstandhouding, welke men zoo dikwijls in families ziet heerschen tusschen kinderen, die toch geschapen werden om elkander lief te hebben en in geluk en droefheid bij te staan en te verdragen.

Wanneer twee meisjes-karakters zoo uiteenloopend zijn, dat zij elkaar onmogelijk in *alles* kunnen begrijpen, tracht dan, zoo gij tenminste eenige ruimte in huis hebt, haar ieder een afzonderlijk vertrekje te geven; het schijnt zoo gemakkelijk, het klinkt zoo lief, twee zusjes op eene kamer, maar hoe dikwijls toont de werkelijkheid ons in een dergelijk geval niet:

> ‘Deux beaux cristaux qui s'entre-choquent.’

Een beschot tusschen haar zal haar beveiligen in botsing te komen. Eisch toch niet dat uwe kinderen aanstonds het onuitputtelijk geduld zullen bezitten dat gijzelve nog niet in zijn geheel wist

te bemachtigen. De eene houdt van orde, zij is altijd netjes op alles, en vindt er een groot genoegen in, hare kamer altijd keurig te houden; maar de tweede brengt alles in de war; wat door haar te voorschijn werd gehaald blijft dagen lang slingeren; iets op zijne plaats leggen kan zij niet. Hoe wilt gij vrede bewaren tusschen haar en degene die in geen warboel leven kan?

En dan des ochtends vroeg zijn verscheidene lieden bijzonder prikkelbaar; de eene heeft zich in zooverre overwonnen dat zij in de uren van grooter zenuwzwakte het stilzwijgen bewaart, op die wijze zeker zijnde niemand te krenken; maar hare zuster heeft juist een geheel verschillend gestel, en zingt des ochtends vroeg haar hoogste lied uit; en dwingt de ander, of zij wil of niet, met haar te praten. Negen van de tienmaal volgt er oneenigheid, en blijven er wolken hangen over het verdere van den dag.

Maar men begint er over te spreken het kind naar de kostschool te zenden, en opdat het jonge meisje later met veel gemak eene vreemde taal zou kunnen spreken, kiest men meestal eene school in het buitenland.

Zijt gij vooraf wel heel zeker dat uwe dochter de Nederlandsche taal volkomen machtig is; dat wij niet later de erbarmelijke verklaring zullen hooren: ‘het spijt mij het te moeten zeggen, maar een Hollandsch briefje te schrijven zou mij onmogelijk zijn,’ of dat wij een dier bladzijden zullen ontvangen, welke zoozeer van fouten wemelen, dat

men beschaamd wordt voor degene die ze opstelde?

Ik neem echter aan dat hiervoor is gezorgd; hoe gaat men daarna te werk in de keuze van een instituut in den vreemde? Ik heb eene school in het buitenland gekend, waar men eene fabelachtige som betaalde, en daar toch toe overging, omdat het nu eenmaal een diepen indruk maakte wanneer men zeide: Dit of dat jonge meisje is bij mevrouw X geweest. De vormen werden er tot in het uitstekende toe onderwezen; men kreeg er onderricht in de danskunst van eene dame, die een der prachtigste équipages van de stad bezat, en zulk eene artiste in haar vak was, dat zij walsende met een cavalier de trappen af wist te gaan; op de binnenplaats van het gebouw prijkte een oude omnibus, waar men mede leerde op sierlijke wijze een rijtuig in en uit te stijgen; men keerde huiswaarts zoo volleerd in het maken van bevallige buigingen, dat men de diepste minachting koesterde voor wie daar minder verstand van had; het was dus eene heerlijke inrichting, men nam er de jonge meisjes zelfs mede naar de opera, op kosten der leerlingen natuurlijk, die dan bovendien nog tien gulden per persoon betaalden voor het heen en weêr brengen per avond met het rijtuig; maar in den tuin, die op het bosch uitkwam, was een poortje, dat nooit gesloten werd, en waarlangs zij, die het wilden, onbemerkt uitgingen, bezoeken ontvingen of briefjes wisselden. Er *zijn* degelijke, lieve vrouwen uit verscheidene dier leerlingen gegroeid; er zijn er echter die reddeloos verloren gingen nog eer zij

het leven hadden gekend; en die haar ongeluk alleen aan het verblijf aldaar te danken hadden.

In Frankrijk vond ik op zekeren dag eene jonge landgenoote op eene kostschool, waar de ouders de prachtigste prospectussen van ontvangen hadden; zij betaalden twaalfhonderd gulden voor het verblijf alleen van hun kind, buiten nog de bijzondere lessen, men was er in de vacantie heengereisd, had een zeer fraaie, ruime woning gevonden, en stille, vriendelijke directrices, die verzochten dat het vreemdelingetje reeds eenige dagen vóór de terugkomst der andere meisjes mocht komen, opdat zij haar beter zouden kunnen gewennen aan alles voordat nog de leertijd werd begonnen. De vader van ons vriendinnetje vond er dus niets vreemds in, toen hij haar bracht, en geen andere pensionnaires zag. Wat was echter het geval? Het arme meisje, wier brieven altijd gelezen moesten worden, en welke dus niet vertrokken als zij klachten bevatten, was de eenige die aldaar verblijf hield; wel is waar telde de school nog eenige dagleerlingen, maar in zoo'n klein aantal, dat de onderwijzeressen bijna uitsluitend moesten leven van het jaargeld dat onze kleine landgenoote aanbracht. Het was eene armoede waarvan men zich geen denkbeeld maakt; men stelde het kind herhaaldelijk voor, maar geen middageten te gebruiken en liever een paar taartjes te nuttigen, terwijl nog een broeder der beide dames, eveneens een huisgenoot, het hof maakte aan het rijke meisje, hopende wellicht haar, na afloop van den studietijd, tot vrouw te verwerven.

Gij kunt u de blijdschap voorstellen van het kind, toen zij eindelijk haar hart eens lucht kon geven, en hoe spoedig de ouders verwittigd werden en haar er vandaan namen. Alleen was zij er reeds een half jaar geweest en bleef er van het blozende, steviggebouwde, zeventienjarige meisje dat Holland zoo vol levenskracht verlaten had, nog slechts een tengere, doodsbleeke verschijning over, wie men veeleer tering dan een lang leven zou hebben voorspeld. Zonder er zich zelve rekenschap van te geven, had zij honger geleden, op een leeftijd dat men juist meer dan ooit eene krachtige, gezonde voeding behoeft.

Nog eens, niet lang geleden, trof ik, eveneens in den vreemde, eene andere school aan. Deze was goedkoop, en daarom druk bezocht; verscheidene Nederlandsche families hadden haar in de couranten van ons vaderland aanbevolen, men schreef dan aan een der genoemde personen, en ontving ten antwoord dat hij er, wel is waar, zelf geen kinderen had laten studeeren, maar de hoofden der inrichting zeer goed kende en wist op welke voortreffelijke wijze zij voor hunne leerlingen zorgden, enz. enz. Alles scheen dan even aanbevelenswaardig, en daar het een weinig bezwaarlijk was in zoo korten tijd tweemaal achtereen naar het buitenland te reizen, behandelde men alles per brief, en bracht men het jonge meisje later naar eene woning, die men zelf niet kende.

Killer, somberder gebouw heb ik nooit gezien, winter en zomer moesten de pensionnaires eene vochtige, koude binnenplaats over, om van de school-

lokalen in de eetzaal te komen; zoodat er altijd eenigen ziek waren. Het voedsel was er zoo slecht dat men er eenvoudig niet aan raakte; de directrice, die in voortdurende twisten met haar echtgenoot leefde, bemoeide zich weinig of niet met de kinderen; en des avonds wanneer zij honger hadden, schoven de geheel aan eigen lot overgelaten meisjes een raam voor aan de straat op en ontsnapte er een van de juffertjes om koekjes en ander voedsel te gaan halen. Niet zelden ook keerde men met een flesch wijn terug. En tot het verwerven van eene dergelijke opvoeding gaan onze jonge meisjes naar het buitenland, leggen de ouders zich het verdriet op hunne kinderen zoo ver van zich af te zenden, en getroosten zij zich dikwijls groote geldelijke offers! Maar, zal men mij zeggen, het hoofddoel wordt toch bereikt, hunne dochters leeren uitstekend Fransch of Engelsch spreken. Dit is nog lang niet altijd het geval. Op de derde kostschool, waarvan ik daareven sprak, waren ongeveer evenveel Hollandsche als Belgische leerlingen, en ter eere van 1830 hadden zij twee vijandelijke kampen gevormd, terwijl onze onverstandige landgenootjes een duren eed hadden gezworen ‘ten einde de Belgische kinderen te plagen’ nooit anders Fransch te zullen spreken dan wanneer zij er toe gedwongen zouden zijn; en daar men niet op haar lette, keerden zij bijna even wijs huiswaarts als zij gekomen waren.

Maar dit alles is slechts het geval, wanneer men zich de moeite niet getroost zich tot in de minste bijzonderheden te overtuigen van de waarde der

inrichting waaraan men zijne kinderen toevertrouwt en van het karakter der vrouw, die aan het hoofd der school staat; want er *zijn* scholen, ook in het buitenland, die men niet genoeg kan roemen, waar men de jonge meisjes vol goedheid en tact behandelt, en vanwaar zij als degelijke vrouwen terugkeeren, toegerust met eene grondige wetenschap-Groote zekerheid hieromtrent geven de kloosterscholen. Ernstiger, beter opleiding kan men natuurlijk niet aan zijne dochters geven. De R.K. Zusterpensionnaten zoowel in binnen- als buitenland onderscheiden zich door degelijkheid van onderwijs en door een groote nauwgezetheid in de behandeling der verschillende karakters. De liefde tot God verraadt zich in alle zorgen door de nonnen aan hare leerlingen besteed. Niets is haar daarvoor ooit te veel.

Men zal thans ook bepalen welke talenten het jonge meisje in het bijzonder beoefenen moet; meestal kiest men teekenen, piano, zang, en soms nog de eene of andere vreemde taal. Het behoeft hier nauwelijks gezegd te worden *hoe* nuttig het is heel vloeiend Fransch te spreken en te schrijven; onverschillig waar uwe dochters zich later vertoonen zullen, wanneer zij, in aanraking komende met Franschen, Belgen of Zwitsers, (en dit gebeurt telkens) terstond met gemak hunne taal spreken, zal een ieder der aanwezigen den indruk ontvangen, dat zij welopgevoed zijn; terwijl zij in het tegenovergesteld geval altijd een ietwat dwaas figuur slaan.

Duitsch en Engelsch te kennen is niet volstrekt noodzakelijk; met Fransch alleen kan men heel goed

overal terecht; maar natuurlijk geeft die kennis een hooger trap van beschaving aan, en zal zij telkens een nieuw genoegen schenken aan wie haar bezit, alleen reeds de Engelsche en Duitsche letterkunde zou verzoenen met elke inspanning, welke men zich getroostte om die talen machtig te worden.

Maar voor het overige heb ik het altijd betreurd dat men het jonge meisje met zoo vele zaken te gelijk vermoeide, tenzij in een MICHAEL ANGELO treft men maar heel zelden velerlei gaven in een en denzelfde persoon aan, en toch zullen de ouders niets willen sparen om alle denkbare talenten in hun kind te ontwikkelen, hunne dochter moeten leeren boetseeren, teekenen, schilderen, pianospelen, zingen .... en zoo leert zij een beetje van alles, maar niets in het volkomene, zij heeft er wel den goeden wil doch niet den tijd toe.

Hare talenten worden versnipperd, en dikwerf, dank zij eene slechte leiding, verknoeid. Goede meesters zijn zoo duur; waarom dan spaart men het geld, dat nu aan al die verschillende lessen besteed wordt, niet uit om zijn kind b.v. onder de leiding van een uitstekend musicus te plaatsen? Op die wijze alleen zou zij het ver kunnen brengen, en ook tijd hebben tot de drie à vier uren studie, die men dagelijks behoeft, wil men zich ernstig op eene kunst toeleggen.

Men behoeft zijne kinderen niet lang na te gaan om te weten *waar*voor zij den meesten aanleg bezitten. Reeds van hunne eerste jeugd af openbaart zich dat heel duidelijk; er zijn kleine meisjes, die

geen grooter genot kennen dan bij eene piano te gaan staan, zoodra er muziek gemaakt wordt; anderen weêr grijpen van haar vijfde of zesde jaar af naar een potlood; toen ik zelve zeven jaar oud was schreef ik mijn eerste vers, waarin ik den winter (ik heb sedert nooit begrepen waarom) vergeleek bij een grooten hazewindhond, die de witte beenen voor zich uitstrekt op den grond. Van jongs af aan verraadt het kind dus zijne smaken, en wil men waarlijk eenige partij daarvan trekken, dan kan men, dank zij eene goede leiding, een meisje toerusten met een waar, een degelijk ontwikkeld talent, dat haar tot haar dood toe een genoegen zal schenken, waarvan men zich geen denkbeeld maakt, als men niets van dien aard bezit.

Nog eens, ik wil geen ‘geleerde’ van de vrouw maken; eene geleerde vrouw is in mijn oog als eene spookverschijning; maar het jonge meisje, dat door en door vertrouwd is met de kunst van teekenen, zal van al hare tochten, hare reizen, hare wandelingen, schetsen meê kunnen brengen; zij zal alle geliefkoosde plekjes, waar zij eenmaal gelukkig was, kunnen vereenigen in haar album; de trekken dergenen van wie zij houdt kunnen weergeven, niet gelijk een photograaf dat doet, maar zooals zij werkelijk zijn, met de uitdrukking van gelaat die heel het karakter vertolkt.

De natuur zal voor haar veel grootere aantrekkelijkheid bezitten dan voor ieder ander; een bezoek aan een museum zal voor haar een altijd wederkeerend genot wezen, en zij zal voor heel haar

volgend leven toegerust zijn met een talisman tegen die groote kwaal onzer dagen, waaruit alle mogelijke kwaad kan voortvloeien: de verveling. Wie een goed ontwikkeld talent bezit behoeft zich nooit te vervelen; en al zou hij ook veroordeeld zijn het leven eenzaam door te brengen, hij zal zich nooit verlaten gevoelen.

Maar evenveel geluk als het schenkt een waar talent rijk te zijn, even bedroevend is het van alles juist genoeg af te weten om te gevoelen dat men eigenlijk niets weet. Op die wijze wordt elk der half ontwikkelde gaven ons een verdriet.

Er zijn verder lessen, die men zijne dochters nooit moest laten geven, tenzij dat men overtuigd was haar van eene zekere weelde te kunnen omringen.

Hoe eenvoudiger de opvoeding is, hoe gelukkiger het jonge meisje zich later gevoelen zal. Enkele ouders echter geven uit al te groote liefde toe aan smeekbeden, die, al ware het ook maar uit medelijden met haar kind, nooit vervuld hadden moeten worden.

Om slechts iets te noemen: het paardrijden. Op zichzelf genomen ligt er geen kwaad hoegenaamd in, het is ook niet bijzonder kostbaar, want voor vijftig gulden kan men zich het keurigste rij-toilet, met heerenhoed enz. aanschaffen, en er behoeven slechts twintig lessen toe, om er genoeg van te weten, om zich verder zelf te redden. Als de vader of de broêrs officier zijn, heeft men dikwijls paarden ter beschikking en zoo gaat het als vanzelf. Ja maar, ik weet niet waarom, er ligt voor de vrouw in het paardrijden altijd iets dat naar een zekere

weelde in verdere levenswijze en omgeving doet haken. Wie 's morgens in woesten galop de bosschen doorkruiste, met vrienden en bloedverwanten, zal heel wat kracht van geest behoeven om 's middags heel rustig een breiwerk ter hand te nemen of het eenvoudige huishoudstertje te worden, dat haar moeder behulpzaam is in het inmaken van zuurkool.

Daarbij de broers kunnen overgeplaatst worden, de vader kan op pensioen worden gesteld, het jonge meisje zelf kan iemand trouwen die geen paarden heeft en geen fortuin bezit om er uit de manége te huren; zij kan gedwongen worden als burgemeestersvrouw een achterhoek van het land te bewonen, waar nog nooit een proef in de edele rijkunst werd afgelegd .... zal zij zich dan niet ongelukkig gevoelen nooit meer het genot te smaken van een gestrekten draf door de groene lanen, van lange zwerftochten door het mulle zand? Zal zij hare omgeving nooit doen boeten voor de teleurstelling zich verstoken te zien van hetgeen zij nooit had moeten kennen?

Nog eens, eene opvoeding kan niet eenvoudig genoeg wezen; en ik betreur ook altijd die meer en meer veld-winnende gewoonte, tot reeds de kleinste kinderen in den vacantie-tijd mede naar den vreemde te nemen. Niets is akeliger dan door een twaalfjarig meisje te hooren verkondigen, dat Nederland zelfs op zijn mooiste plekjes niet te vergelijken is bij den Rijn of bij de Pyrenëen. Ik spreek het feit niet tegen, al heeft ons vaderland ook kustgezichten zoo stout en grootsch als geen oord ter wereld, al

heeft het bosschen even statig als de teutonische wouden, maar heeft men het arme kind niet voor altijd het geluk ontnomen ook van het eenvoudige te genieten, als men haar op eens verblindde met de meest indrukwekkende natuurtafereelen? Zal zij zich later nog kunnen schikken in een bestaan, dat niet jaarlijks veraangenaamd wordt door een reisje naar het buitenland?

Eene kennis welke aan *alle* jonge meisjes moest worden medegedeeld, en waarin zij toch slechts zelden onderricht ontvangen, is het japonnen knippen en naaien; de vrouw die deze kunst verstaat bezit een onwaardeerbaren schat. Wat al huishoudens worden ongelukkig enkel en alleen van de groote naaistersrekeningen, welke jaarlijks komen opdagen; en ofschoon de man niet altijd gelijk heeft in zijne ontevredenheid daarover, en de vrouw wel degelijk gedwongen is den stand op te houden waarin zij geboren werd, toch is het erbarmelijk dat men hetzelfde toilet dat slechts vijftig gulden zou behoeven te kosten met honderdvijftig betaalt; dat men vijf of zes meters stof te veel moet koopen voor een enkele japon, terwijl zij, die zelf met de naald weet om te gaan, daarbij nog steeds de best gekleede is, omdat niemand beter dan zijzelve haar eigen figuur kent en begrijpen zal welke fouten daarin te verbeteren of te bedekken vallen. Bekommert eene japonnen-maakster zich over de vraag of juffrouw *A.* een te kort lijf heeft en of mevrouw *B.* niet langer beenen moest hebben? Zij die zelf dergelijke kleine onvolmaaktheden in haar uiterlijk kennen,

weten dit voor het oog te verhelpen door eene hoogst eenvoudige wijziging in den snit harer kleeding. Ook voor hare kinderen zal zij later de goedkoopste en liefste kleertjes kunnen maken, en daarmede niet zelden de bewondering van haar echtgenoot afdwingen.

Ik ben overtuigd dat elke moeder het eens is met mij over het geluk een dergelijk talent te bezitten; maar hier doet zich een zonderling verschijnsel voor: er is bijna geen moeder die eene ernstige poging aanwendt om er hare dochter meê toe te rusten. De schuld ligt meestal hierin, dat men deze lessen uitstelt tot het oogenblik waarop het jonge meisje hare andere studies zal hebben voltooid; men is van oordeel dat het kind toch reeds te veel te leeren heeft vóór dien tijd. Ik spreek dit niet tegen; maar zou er niet ééns in de week een der vele extra-lessen kunnen wegvallen, om zich *hierin* te oefenen? Als het meisje van school terugkeert heeft zij het niet minder druk; zij moet overal bezoeken brengen, uitgaan, het huishouden leeren, somtijds nog hare studiën bijhouden, en niet zelden gebeurt het dat zij reeds dienzelfden winter verloofd is, dan is er geen sprake hoegenaamd meer van het verkrijgen der hooggeroemde maar meestal verwaarloosde kennis.

Neen, reeds van het tiende of elfde jaar af moest een kind daarin geoefend worden, op aangename, spelende wijze. Men moest eens in de week eene naaister laten komen, die een uur met haar doorbracht om haar te leeren de toiletten harer poppen te maken; later moesten het kleertjes worden voor arme kinderen; wederom later de kleêren van

broertjes of zusjes, totdat het meisje volkomen wist op welke wijze een patroon te knippen en een toilet te maken volgens het model eener modeplaat.

Met de kunst het huishouden te bestieren is het even droevig gesteld en dit is, helaas! nog onverantwoordelijker. De moeder, die niet zorg draagt dat hare dochter volkomen op de hoogte is van alle geheimen van keuken en kelder, is zelve schuld van het ongeluk van haar kind, wanneer later een echtgenoot dat kind verwijt dat zij het geld slechts weet weg te werpen, en hen armoede laat lijden. Een man heeft wel degelijk het recht te eischen dat zijne vrouw hare dienstboden zal kunnen nagaan, dat zij, wanneer zij oogenblikkelijk zonder dienstboden zijn, even goed, ja beter, zal kunnen koken, dan de beste keukenprinses; dat zij met de wasch zal om kunnen gaan, en op de hoogte zal zijn van de prijzen welke men voor de verschillende koopwaren mag vragen. Zoo dikwijls hoorde ik zeggen, heel luchthartig, als gold het hier geen voorwaarde tot geluk: ‘O! dat zijn zaken die men van zelf leert, als men maar eenmaal door de omstandigheden gedwongen wordt er zich mede bezig te houden.’ Stelt gij u voor dat de grootste geleerde ter wereld, zoo men hem op eens in Rusland overbracht, terstond Russisch zou spreken, omdat hij er ‘toe gedwongen werd door de omstandigheden?’ Na verloop van tijd, ja, kan het meisje, dat hoegenaamd geen verstand van huishoudkunst heeft, nog eene uitstekende huisvrouw worden; maar vraag ons niet ten koste van welke vernederingen, en misslagen, en twisten.

Zij begint haar huishouden met nieuwe dienstboden, die gewoonlijk misbruik maken van hare onervarenheid om haar op schandelijke wijze te bedriegen. Het gevolg daarvan is, dat zij niet toekomt met haar week- of maandgeld; de jonge echtgenoot maakt haar daarover een verwijt en aangezien niets zoozeer kwetst als 'de waarheid,' voelt zij zich diep gekrenkt; het eene woord volgt op het andere en men krijgt de grootste oneenigheden.

Het jonge meisje moet dus reeds als kind hare moeder behulpzaam wezen in het huishouden, zooveel als haar tijd dit slechts toelaat; is zij op school, dan gebruike men daartoe de vacantie-dagen; maar steeds drage men zorg ook dit onderricht op zoo aangename, practische wijze te geven, dat het een vermaak wordt. Ik weet niet, en zal nooit begrijpen waarom men toch aan alle lessen, onverschillig op welk gebied dan ook, zulk een streng en somber karakter geeft. Als men het een of ander zal leeren neemt men gewoonlijk eene uitdrukking van gelaat aan, alsof men naar eene begrafenis moest; daarentegen ken ik eene school waarvan ik steeds hoor verzekeren, dat de hoogste klasse die is, waarin men het beste leert, omdat de vrouw die daar aan het hoofd staat en in de meeste vakken onderwijs geeft, zoo vroolijk is, dat men voortdurend onder hare lessen over hare geestige opmerkingen moet lachen. Men moet altijd zorg dragen zijne leerlingen niet te vervelen en hoe gemakkelijk is dat niet voor eene moeder. Maar als deze zelve begint met zuchten, komt er van hare les niets terecht, en zal haar

jeugdig gehoor nog veel erger zuchten dan zij en vergeten naar hare wenken te luisteren.

Ook bij het onderwijs komt hypnotisme te pas. Men moet *willen* boeien, en dan slaagt men er in; men moet *willen* dat wie u aanhoort, de les die gij geeft in zich op zal nemen en verwerken. Maar de meeste lieden willen *niets*, dat is het ongeluk.

Van tien tot vijftien jaar is ook in vele opzichten een gevaarlijke leeftijd. Zij het mij vergund tegen een der grootste struikelblokken te waarschuwen. Het kind is heel den dag met hare lessen bezig geweest; na het eten heeft het haar schoolwerk voltooid, en nu blijft er nog een uurtje over voordat zij naar bed zal gaan. Hoe wordt dat uurtje besteed? Meestal op de droogste wijze. Men laat het kleine meisje aan haar lot over, of stopt haar een boek toe, waarvan men nog niet eens altijd zeker is dat zij het lezen kan. ‘Als zij maar stil is’ zoo luidt de vrome wensch, die waarlijk van geen groote moederliefde getuigt, en nu gaan die toch reeds zoo vermoeide hersentjes zich nog verder aftobben met een lectuur, die meestal over roof, moord, dievenspelonken en dergelijke zaken handelt. Als het kleine meisje daarna des nachts in hare droomen praat en schreeuwt; zoo er een overspannen, prikkelbaar wezentje van haar groeit, is dat dan te verwonderen? En zou men niet op geheel andere wijze moeten handelen?

Ik hoor wel eens door ouders klagen over een kind, omdat het geen talent bezit zichzelf bezig te houden; maar *zij vergeten*, dat zij daarmede eene

aanklacht tegen zichzelven inbrengen, want dat men het kind had moeten *leeren* zich onledig te houden, en men kan dat zoo gemakkelijk, dank zij slechts een weinigje toewijding. Als men wist hoe *dit* vooral de kinderen aan ons hecht, zou geen moeder het ooit meer nalaten. Het is zeven uur; de taak is af; gij ziet dit, en nog voor dat de schrijfboeken zijn weggeborgen, hebt gij al de eene of andere verstrooiing bedacht, waarmede gij uw dochtertje gaat bezighouden. Gij zult b.v. een doos met oude postzegels nemen, die gij altijd van de brieven afknipt, gij maakt deze schoon met het kind, of wel gij zoekt er de vreemde uit, en plakt die met haar in een album op; een anderen avond legt gij *patiences* met haar, of wel gij helpt haar eene verzameling lakken in orde brengen; of ook gij zoekt met haar uit oude lappen, het noodige om verschillende landsdrachten voor hare pop te vervaardigen; als dit alles haar wat verveelt, neemt gij natte klei en maakt er beeldjes van met haar, waar geen onderricht toe noodig is geweest; een andermaal zal het een prettig handwerk wezen; doch ten minste dat ééne uur op den dag moet de moeder zich met haar kind bezig houden en moet het kind den indruk krijgen, dat de moeder evenveel genoegen als zijzelve vindt in al deze verschillende zaken.

Op die wijze vervalt van zelf de ongezellige en tevens niet zeer beleefde gewoonte des avonds aan de thee te lezen. Dat de heer des huizes het doet is zeer natuurlijk; de man kan zich niet bezig-

houden met een handwerk of met die duizenden kleine verstrooiingen welke eene vrouw ter harer beschikking heeft; daarbij is hij meestal den ganschen dag in zaken verdiept geweest, en wachten hem 's avonds zijne nieuwsbladen en andere geschriften; maar niets is akeliger of doodscher dan zulk een leeskabinet te aanschouwen, waar moeder en dochters allen even aandachtig den een of anderen roman verslinden. Wee den ongelukkige, die het waagt een woord te spreken. Hij ontvangt een verpletterenden blik ten antwoord, niet zelden gevolgd door eene hatelijkheid, al heeft hij ook geen ander misdrijf gepleegd dan iemand te storen op het gewichtig oogenblik dat zij te weten zou komen of Philippina jonker Hugo vergiffenis zal schenken of niet. En dan de avonden waarop er toevallig geen nieuw boek voorhanden is; nooit was het humeur zoo vreeselijk in de war; tegen half negen reeds begint men slaap te krijgen; tegen half tien verklaart men dat men een doodelijk vervelend leven leidt, tegen tien uur vallen er tranen.

Als ik iets te zeggen had zou er *nooit* gelezen worden des avonds. Gedurende die enkele uren, de gezelligste van den ganschen dag, behoort men aan zijne omgeving toe, moet men zich slechts beijveren het den anderen zoo aangenaam mogelijk te maken.

Men zal mij tegenwerpen dat het jonge meisje, dat heel den dag met hare lessen bezig is, dan nooit eenigen tijd tot lezen overhoudt. Vrees niets, zij haalt later hare schade wel in, en hoe minder zij zich aan lectuur kan overgeven, hoe beter voor

haar. Er zijn slechts zeer weinig boeken, die van begin tot eind geschikt kunnen heeten voor de jeugd, en duizenden jonge meisjes leeren zich ongelukkig gevoelen enkel en alleen door hetgeen zij lezen. De ouders wenschen dat hunne dochters zoolang mogelijk onschuldig blijven, zeer goed, maar waarom dan hebben *zij* op open boekenrekken werken staan als M. de Camors, als honderd andere fransche romans? O! antwoorden zij hierop, maar wij hebben ons kind verboden daar ooit aan te raken. Zeer goed, ik neem zelfs aan dat uwe dochter er nooit de handen naar uit zal strekken; maar gij kent de aantrekkingskracht van het verbodene; waarom brengt gij uwe kinderen in de verzoeking de geheimzinnige bladzijden open te slaan, die zulke vreemdsoortige zaken moeten bevatten, dat zij er niets van weten mogen?

Geloof nooit dat lectuur een middel is om de verveling tegen te gaan. Voor eenige achtereenvolgende avonden, ja; maar niet op den duur, alleen eene aangename, gezellige bezigheid, avond op avond hervat, onder telkens nieuwen vorm, leert een meisje tevredenheid aan eigen haard.

Men kan niet genoeg tegen de verveling waken. Zij is de grootste vijandin van het familieleven. Maar de moeder, die haar beletten wil in haar gezin binnen te dringen, bedenke steeds dat zijzelve haar nimmer toegang mag verleenen tot eigen hart, of wel zij zal zich meester maken van hare gansche omgeving.

Van vijftien tot twintig jaar.

Er begint zich eene groote moeielijkheid voor te doen. Op kostschool of elders heeft een jong meisje kennis gemaakt met een vriendinnetje, wier ouders haar uitnoodigen gedurende den vacantie-tijd bij hen te komen logeeren, en nu vraagt de moeder zich af wat zij doen moet? Zij is zelve niet in de gelegenheid hare dochter veel plezier aan te doen, het zou zulk eene heilzame afleiding voor het kind wezen; daarbij het meisje heeft er zooveel genoegen in. Het zou zoo hard wezen haar dit te ontzeggen.

Als ik dochters had, zou ik alles aanwenden om haar het leven in huis zoo prettig mogelijk te maken; doch uit logeeren gingen zij *nooit*, tenzij dat ik zelve ze vergezelde. Hoe goed men ook eene andere familie mag kennen, men weet niet *alle* huiselijke omstandigheden; men is niet bekend met al de verschillende karaktertrekken der leden van het gezin; men kan onmogelijk voorzien welke andere gasten zij zullen ontvangen. Hoe kan men vooraf berekenen of het jonge meisje aldaar niet iemand zal ontmoeten, die haar een gevoel inboezemt, dat tot geen huwelijk en dat slechts tot verdriet kan

leiden? Of zij niet een dier noodlottige stille engagementen zal sluiten, die weldra een keten worden voor den man en waaraan de vrouw hare gansche jeugd ten offer brengt? Of zij geen vriendschap aan zal knoopen met een ander jong meisje, wier karakter een slechten invloed op het hare zal uitoefenen?

Zij komt in een ander gezin en maakt vergelijkingen tusschen haar eigen huiselijken haard en den familiekring waarin zij tijdelijk vertoeft. Zoo deze vergelijking ongunstig uitvalt voor uwe omgeving, zal zij er dan wel met liefde terugkeeren? Zal alles in haar ouderlijke woning haar niet loodzwaar gaan wegen, omdat het ‘zoo geheel anders’ is als daarginds?

Onder vreemden zal men haar natuurlijk vrij wat meer vieren dan te huis; zal zij zich daarna niet een weinig miskend gaan wanen door de haren?

Gij liet haar uit goedheid gaan, enkel en alleen om haar een kortstondig geluk te verschaffen; is het wel gezegd, dat zij dat voorbijgaand genoegen niet met een blijvend leed zal boeten?

Een ander struikelblok is de vraag of uwe dochters alleen op straat mogen komen. Er zijn steden zooals Brussel, waar men daaromtrent zoo streng is, dat eene vrouw onder de dertig jaar zelfs geen twaalftal huizen verder dan hare eigene woning onvergezeld een bezoek mag afleggen; en zoo ik tusschen twee uitersten te kiezen had, ware het niet twijfelachtig, dat ik de voorkeur aan dit laatste gebruik schonk.

Men moet eene dochter zooveel en zoolang mogelijk onder moeder's vleugelen laten.

In Amerika is het geheel anders, zult gij mij zeggen; maar wenscht gij uwe dochter te herscheppen in eene jonge Miss der Nieuwe Wereld? Een meisje, dat luide over alles hare meening te kennen geeft; het leven tot in zijne donkerste schuilhoeken kent; de mannen *en frère et compagnon* behandelt, en geheel alleen van New-York naar Europa reist?

In Engeland ook heeft een meisje meer vrijheid dan bij ons; maar de maatschappij is daar gansch anders ingericht; men eerbiedigt daar de vrouw als een wezen dat door hare zwakheid zelve, aanspraak kan maken tot zelfs op de bescherming van lieden uit het volk. Nooit zag ik, gedurende de drie jaren welke ik te Londen doorbracht, eene vrouw in een dier groote omnibussen binnentreden, welke zoo weinig uitgezocht gezelschap bevatten, dat de vloer er 's winters met hooi bedekt is, of de mannen, die zich daar reeds in bevonden, keken toe of er nog wel plaats was, en zoo niet stonden zij op, en kropen boven op het voertuig, ook al mocht het sneeuwen of stortregenen. Een slagersjongen doet zulks even instinctmatig als een edelman, en de stand waartoe de vrouw behoort is hun onverschillig. En toch, en toch .... lees het proces van generaal BAKER en zie of men zelfs in Engeland zijne dochters alleen kan laten reizen.

Hoe is het mogelijk, dat bij ons zoovele ouders dat doen? De dames-coupés hebben de zaak veel veiliger gemaakt, en toch nog blijft het gevaarlijk. Eenige maanden geleden voerde de eerste morgen-

trein mij naar Keulen; ik moest denzelfden dag terugkeeren, en had met drie jonge dames de terugreis aangenomen in een dames-compartiment, waar wij heel veilig meenden te zitten. Alles ging werkelijk goed tot Herbesthal; maar op het oogenblik, dat de trein zich aldaar weder in beweging zette, werd het portier onzer coupé opengerukt en stormde er een man naar binnen, gewapend met een dikken knuppelstok, en gehuld in een witte jas, waar hier en daar bloedvlekken op kleefden. Hij droeg een pet en zal waarschijnlijk een slager zijn geweest; maar nooit zal ik zijn angstwekkend gelaat vergeten; een TROPPMANN kan er niet wreeder of slechter hebben uitgezien. Het was klaarlichte dag, en geen van ons vieren was, naar ik geloof, vreesachtig van aard, maar wij zagen elkander vol verschrikking aan, en wierpen toen een blik naar de plek waar de noodrem zich verborgen hield. Aan het eerstvolgend station poogde een onzer te vergeefs een conducteur te roepen; weêr zette de trein zich in beweging; gelukkig werden onderweg onze biljetten nagezien, en nu zeide een onzer overbuurtjes tot den spoorbeambte of hij den zonderlingen medepassagier wilde verwittigen, dat hij zich in een dames-coupé bevond. De man werd woedend, en de conducteur was blijkbaar zoo bevreesd voor hem, dat hij hem ternauwernood durfde verzoeken zich aan eene volgende halte te verwijderen.

Nooit zal ik den blik vergeten, dien de man daarna op zijne aanklaagster wierp. Mij dunkt zij moet hem dikwijls in een nachtmerrie weêrzien; maar wat

had een jong meisje gedaan, als zij zich alleen had bevonden met een dergelijk wezen? Al ware er ook niets voorgevallen tusschen hen, zou zij niet doodelijk verschrikt zijn, zou het uur dat zij met hem had doorgebracht niet onder de schrikbeelden van haar leven blijven? En daarbij, er komt zoo licht iets mannelijks, iets onzachts over de vrouw die zich te vroeg ‘alleen door de wereld helpt slaan’. Het ietwat hulpelooze, dat zulk eene betoovering aan het jonge meisje verleent gaat volkomen verloren, zij wordt onvrouwelijk en dat is altijd te betreuren.

Wij roerden daareven het onderwerp ‘alleen uitgaan’ aan; men zal mij al zeer streng vinden, vrees ik, doch ik zou, zelfs buiten, mijne dochters niet alleen laten wandelen, tenzij in de onmiddellijke nabijheid van het huis en dan nog alleen in een afgesloten tuin. Het is niet dat ik het jonge meisje wantrouw, integendeel; de ondervinding heeft mij geleerd, dat er op duizend geen twee gevonden worden, die niet eene groote reinheid van gemoed bezitten, niet naar het goede, het verhevene streven; maar hare onwetendheid zelve maakt, dat zij ongewapend staan tegenover het kwaad. Hoe dikwijls hoorde ik niet van lange zwerftochten door de bosschen, welke het een of ander ‘buitenkind’ mocht maken, enkel vergezeld van een grooten wachthond, of wel ook geheel alleen. Maar zelfs al had zij den bloeddorstigsten Ulmerdog bij zich gehad, het dier kan haar niet beveiligen voor de taal van den beschonken boer, die van een paardenmarkt of eene

kermis terugkeerende, haar in een paar seconden tijds woorden kan toevoegen, die haar voor goed een sluier over het leven zullen werpen.

In de stad is hiervoor minder gevaar, en toch zie ik het ongaarne. Het 'misstaat' nu eenmaal.

Op den leeftijd van vijftien tot twintig jaar, worden de eerste groote vriendschappen gesloten. Wederom eene moeielijke zaak voor de moeder; want van dergelijke banden hangt bijna geheel de toekomst van het jonge meisje af. Er zijn naturen - ik zou bijna geneigd zijn ze de gelukkigste te noemen, en in elk geval geven zij den ouders den minsten last, - er zijn naturen die slechts oppervlakkig liefhebben, en zich heel spoedig zullen troosten over het verbod met deze of geene vriendin om te gaan; doch de meeste jonge meisjes hechten zich van ganscher harte en onverdeeld aan iemand, en dan hoort er heel wat tact, heel wat teederheid toe om haar, zonder haar al te veel pijn te veroorzaken, te onthechten van die persoon. Men doe het daarom *nooit* zonder volstrekte noodzakelijkheid; maar men wake ook, dat het jonge meisje niet in nauwe aanraking komt met karakters, die verkeerd op het hare zouden werken.

Ik ken eene anders zeer verstandige vrouw, die eene harer dochters naar kostschool zond, om haar in aanraking met andere jonge meisjes te brengen. Het kind had slechts eene veel oudere zuster en gevoelde zich dus aanstonds te huis onder haar tijdgenootjes, waarvan zij er niet minder dan tien tot boezemvriendinnen verkreeg. Op dat oogen-

blik verklaarde hare moeder haar, dat zij van geen vriendschap hoegenaamd wilde hooren; een voor een vertrokken de verschillende meisjes naar huis, toen haar studiejaren afgeloopen waren; ook het arme kind keerde voor goed onder de haren terug; maar ofschoon de moeder zelve moest verklaren dat er niets op hare vriendinnen te zeggen viel, zij moest met allen afbreken; van briefwisseling was geen sprake; haar ooit weêr te zien, was verboden; men wilde haar leeren zich tevreden te stellen met hare huisgenooten en alleen haar geluk te zoeken in eigen kring.

Ik begrijp dat dit eene moeder veel liever zou wezen, indien het bereikbaar ware; doch het behoort tot de zoo zeldzaam voorkomende gevallen, dat het dwaasheid ware het met geweld te willen bereiken. Ons hart is geschapen tot liefhebben, en wanneer het langen tijd ongevoelig blijft, haalt het later met dubbele kracht zijne schade in. Eene goede vriendschap kan een gunstigen invloed op iemand hebben, en een jong meisje hoog doen stijgen in zedelijke waarde. Doch even noodlottig kan de keuze zijn. De moeder moet daarom waken.

Iets dat bijna altijd verkeerd uitloopt is eene gehechtheid tusschen twee meisjes van verschillenden stand, en toch komt dit niet zelden voor op eene kostschool, waar de hoofden niet altijd kunnen nagaan welke de juiste familieomstandigheden der leerlingen zijn. Het arme kind van nederige geboorte, wier ouders waarschijnlijk door den handel rijk zijn geworden, wordt aangetrokken en als

betooverd door de groote beschaving van haar vriendinnetje; zij is niet voor niets vrouw en maakt zich binnen den kortst mogelijken tijd diezelfde manieren eigen; doch als zij weder huiswaarts keert, is zij voor het leven lang ongelukkig; men zal haar onder hare vroegere kennissen eene onuitstaanbare nuf noemen en haar verwaarloozen; zij heeft zoozeer acht geslagen op hare eigene manieren, dat zij critisch gestemd is geworden, en al zeer spoedig zal bevinden hoe weinig opvoeding hare ouders en verdere familieleden genoten; een man te huwen met plompe, ruwe spraak zou haar onmogelijk zijn, en zoo staat zij weldra geheel alleen, terwijl hare vriendin na korteren of langeren tijd zal trouwen en zij elkander al minder en minder zullen zien, want als men een eigen gezin en kinderen heeft blijft er weinig tijd tot vriendschap meer over.

Misschien ook, en dit is nog vrij wat harder, wordt die eens zoo nauwe band, op geheel andere wijze verbroken. De vriendin heeft van haar ouders vernomen hoe min in stand het meisje is; men heeft haar overtuigd, dat het ‘uit’ moet bloeden. Kent gij een pijnlijker woord, en dat beter de smart weêrgeeft van een wegkwijnende gehechtheid? Het arme kind zal er weldra heel de beteekenis van gevoelen. Bij het afscheid nemen heeft men elkander beloofd op vaste dagen te zullen schrijven. Zijzelve bleef daaraan getrouw, maar voor het eerst blijft de verwachte brief weg. Twee- driemaal op een dag gaat zij de bus doorsnuffelen; er is niets voor haar gekomen. Aan zoo iets als ontrouw kan zij niet ge-

looven, en zij begint overtuigd te geraken, dat hare vriendin ziek moet wezen, zwaar ziek nog wel, dat zij zelfs geen gelegenheid heeft gevonden haar een enkel woordje van geruststelling toe te zenden.

Zij schrijft haar daarom de hartelijkste, liefste bladzijden, welke men zich voor kan stellen; en wederom blijft het antwoord uit; of wel er volgt een kort briefje, waarin haar voormalig schoolkameraadje zich verontschuldigt, onder het voorwendsel, dat het haar ten eenemale aan tijd ontbreekt om eene geregelde correspondentie voort te zetten.

Nu twijfelt zij niet langer of er moet iets tusschen haar beiden geslopen zijn, en in haar nederige liefde beschuldigt zij zichzelve. Zij heeft zeker de eene of andere onhandigheid begaan, en hare vriendin diep gegriefd. Wel is waar kan zij zich niets dergelijks herinneren, maar de pen laat dikwijls een woord ontvallen dat stuitend schijnt omdat men niet weet met welke bedoeling het aan het papier werd toevertrouwd. Dat moet ook met haar het geval wezen en zij wil zich haasten het kwaad te herstellen. Zij vraagt vergiffenis voor wat zij nooit misdreven heeft, en smeekt dat men haar weder het verspeelde gevoel terug zal schenken. Eerst wanneer die bede zonder gevolgen blijft begint de sluier voor haar oogen weg te scheuren en ziet zij in dat zij te min was voor hare vriendin.

Misschien zal men meenen dat eene dergelijke droefheid slechts kinderspel is; hoezeer zou men zich daarin vergissen. Zij is niet minder groot dan de troosteloosheid waarmede wij in later leven den

dood onzer zoetste droomen beweenen. Er sterft een vertrouwen mede, dat nooit, neen nooit, zal wederkeeren tot het hart. Zal dit karakter zacht en goed en menschlievend blijven?

En ook hare vriendin zal lijden onder den bitteren dwang der omstandigheden. Zij heeft waarschijnlijk slechts haar plicht volbracht, door aan den wil harer ouders te gehoorzamen; maar in dat geval is heel haar hart in opstand gekomen tegen de maatschappelijke vooroordeelen, die men toch moet eerbiedigen; heeft zij tranen gestort over haar eigene schijnbare ontrouw, en beschuldigt zij zich van eene wreedheid, die haar rust noch duur laat en in haar leven eene blijvende leegte heeft gedolven.

Of wel hare handelwijze is minder edel geweest; zij heeft eene valsche schaamte leeren kennen, die haar toefluisterde, dat men op den duur niet om kan gaan met iemand van dergelijken stand; zij leerde berouw gevoelen over het sluiten van een band, die eens haar grootste geluk uitmaakte, en ofschoon zij er zichzelve om minacht heeft zij willen afbreken.

Breng uwe dochters nooit in dergelijken tweestrijd. Overtuig u van den stand dergenen met wie zij dagelijks omgaan, en wanneer eene vriendschap niet mogelijk is, behoed er haar dan in tijds voor, door haar te waarschuwen *aleer* zij nog gesloten kon worden.

Ook gelijkheid in fortuin is wenschelijk tusschen twee meisjes, die als zusters het bestaan door zullen gaan; of wel er ontstaat verbittering, niet zelden zelfs naijver, somtijds wel een rampzalig streven om zijne krachten te boven te gaan.

Eene moeder leere hare dochter reeds vroegtijdig de grootste voorzichtigheid met het doen van vertrouwelijke mededeelingen. Wanneer men oprecht liefheeft is men edelmoedig; men zou alles willen geven waarover men slechts te beschikken had, en daardoor ook zijn onverdeeld geloof in iemand. Er is, ik weet niet welk verlangen in ons hart, om ons, aan handen en voeten gebonden, met al onze geheimen over te leveren aan wie ons dierbaar is. Maar zij die zulk een machtig gevoel weten weg te schenken zijn niet altijd zeker of men hetzelve wel verdient; of niet morgen reeds dezelfde persoon die ons gisteren aanhoorde, uit zwakheid, uit loutere babbelzucht wellicht alleen, dat onmetelijk vertrouwen zal schenden. Hoe jong men ook zijn mag, een leven bevat altijd de eene of andere bladzijde, waarop eene kleine schaduw rust; eene liefderijke uitlegging daaraan gegeven, zou haar in een waar, een schuldeloos daglicht stellen; maar zij die zich aan een dergelijk verraad schuldig maakt, om het genot indruk te maken op haar toehoorders, wacht er zich wel voor de zaak aldus voor te stellen. Zij leent haar de somberste kleuren; het moet echt dramatisch schijnen; en op die wijze kan een jong meisje, dank zij een al te groot vertrouwen alleen, in één enkel uur voor altijd haar goeden naam verliezen.

Er zijn kinderen, die eene groote vereering koesteren voor de eene of andere leermeesteres, somtijds ook voor eene vrouw van de wereld, en niet zelden heb ik opgemerkt, dat juist deze vriendschappen

der moeder het onaangenaamst waren. Dit spruit voort uit een hoogst natuurlijk gevoel van jaloezie. Of de kinderen zich al hechten aan andere kinderen, dat beteekent niet veel in haar oog; maar wanneer zij houden van iemand die in leeftijd zoover boven hen staat, dat zij hunne moeder zou kunnen zijn, dan kan zij langzamerhand de ouders uit het hart van het jonge meisje verdringen, bij haar in hunne rechten treden .... Dat vreest men althans en zeer zeker is het waar dat zulks mogelijk is; maar daartoe zou die andere vrouw eene gelukkig zeldzame verdorvenheid van ziel moeten bezitten. Wat veeleer het geval is, het is dat zij een gunstigen invloed op het karakter van het kind uitoefent, en wel verre van haar van hare ouders te verwijderen, haar integendeel nader tot dezen terugvoert.

Door ik weet niet welken samenloop van omstandigheden ontstaat er, tegen dat het jonge meisje volwassen wordt, maar al te dikwijls eene zekere verkoeling in haar hart voor hare moeder. Zij blijft *innerlijk* wel evenzeer aan haar gehecht; doch op tal van punten verstaan zij elkander niet meer; de oudere vriendin kan deze kloof dempen; en het jonge meisje leeren inzien hoe noodig hare liefde aan de moeder is; zij kan ook tal van kleine fouten uit het hart van het kind verwijderen, van haar verkrijgen, dat zij haar tegenzin voor deze of gene huishoudelijke bezigheid zal overwinnen, dat zij haar vader behulpzaam zal wezen in zijne werkzaamheden, kortom duizenderlei kleine zaken, die haar bergopwaarts zullen voeren.

Ik zou willen, dat een jong meisje nooit eene andere vertrouweling koos als hare moeder; maar dit is het ideaal, en waar zij toch eenmaal behoefte heeft haar hart uit te storten, is het veiliger, dat dit bij eene oudere vrouw geschiedt dan tegenover een vriendinnetje van gelijken leeftijd. Men zal haar kunnen raden, haar gevoel kunnen leiden en haar geheimen zullen tenminste veilig bewaard zijn.

Een misbruik, dat meer en meer veld wint, is het vroege 'uitgaan' der kinderen. Als zij met vacantie thuis zijn, of wel wanneer zij hunne opvoeding aan eigen haard genieten, komt het dikwijls voor dat er een partijtje gegeven wordt door goede vrienden, die den ouders geen rust laten of zij moeten hunne jonge, meisjes meêbrengen. Of wel het is een kinderbal, waar de 'grooteren' wat na zullen dansen. In zoo iets ligt niet het minste kwaad, maar het brengt het geluk van het kind in gevaar en moest daarom streng vermeden worden. Vooreerst is het onmogelijk dat een meisje van vijftien jaar evenveel verstand zal bezitten als haar op haar twintigste jaar eigen zal zijn. Men zal haar behandelen met eene groote vriendelijkheid, welke haar nog onbekend is; onder de kinderen is zij gewoon geweest aan het ruwe 'wil-je dansen?' van de kleine, lompe jongens: en op eens wordt zij bejegend met eene hoffelijkheid, die haar hoofdje wel eens voor goed op hol kon brengen. Zij zal jonge lieden ontmoeten, die haar het een of ander laffe compliment maken; is het wel zeker, dat zij die hulde niet op zal vatten als een bewijs van teederheid;

dat zij niet opeens in liefde zal ontvlammen voor een student of een jongen luitenant, die zich over haar plotselinge geestdrift zullen vermaken?

En zullen na dien voorsmaak van ‘de wereld’ niet alle eenvoudige genoegens van haar leeftijd haar vervelen? Waarom haar niet liever aan hare eerste jeugd over te laten zóólang als dit slechts mogelijk is? Zij kan slechts achttien, negentien jaren ‘kind’ blijven; in de ‘wereld’ kan zij zich tot haar dood blijven bewegen, indien zij dit verkiezen mocht, en het karakter behoudt iets zooveel frisschers, wanneer men eerst tegen de twintig jaren uit begint te gaan. Men is dan ook pas volkomen tot krachten gekomen, en menige gezondheid wordt voor altijd geknakt door dat late opblijven, de afmatting van het uren achtereen dansen, op een leeftijd die toch reeds zooveel zorgen vereischt.

‘Elle aimait trop le bal, c'est ce qui l'a tuée’

zegt VICTOR HUGO van het vijftienjarige Spaansche meisje, aan wier nagedachtenis hij zijn gedicht ‘Fantômes’ wijdde. Boven hoevele vroegtijdig gedolven graven zouden wij niet hetzelfde kunnen neerschrijven! Niet altijd volgt de dood terstond; maar men is te jong geweest om aan de vermoeienis te kunnen weerstaan; er volgt eene onoverwinnelijke uitputting; of wel men heeft koû gevat in de luchtige kleeding, welke vereischt werd in het kilste seizoen van het jaar; en langen, langen tijd sleept men een krank lichaam mede; die langzame marteldood waaraan zoovele jeugdige lieden onderworpen worden, en die hun elke levensvreugde ontzegt.

Zoo de lichaamskrachten het volhouden, zal dit ook hetzelfde zijn met de ziel? Gij die zoo voorzichtig te werk gaat in de keuze van vriendinnetjes voor uwe dochters, gij vertrouwt haar gedurende twee of drie dansen toe aan iemand, dien gij meestal in het geheel niet kent; zijt gij wel zeker, dat hij niet met het gevoel van uw kind zal spelen, dat hij haar geen zaken in het hoofd zal halen, waaraan zij nog in langen tijd niet had moeten denken?

Wanneer daarentegen een jong meisje op haar twintigste of negentiende jaar begint uit te gaan, kan men veronderstellen dat zij ten minste eenigszins weet wat zij doet; en dat zij niet een dier noodlottige genegenheden zal opvatten voor iemand, die nooit genoeg bezitten zal, om haar ook maar een nederig bestaan aan te bieden. Welk eene ellende vloeit er niet uit eene dergelijke liefde voort, en hoe dikwijls toch ziet men haar niet ontstaan. Zij is belangeloos en edel, zoo gij wilt, maar nooit anders dan een vloek voor beide jonge lieden. Het meisje is nog te jong om te weten wat het beteekent fatsoenlijke armoede te lijden. Gij hadt haar dit *vooraf* moeten zeggen, maar als zij eenmaal bemint is het te laat, en zou zij toch niet anders gelooven dan dat liefde *alles* verzoet. Wel is waar verzet gij u uit alle macht tegen eene dwaasheid als deze, ook uw echtgenoot wil er niets van hooren; maar uwe dochter houdt vol, zij is diep ongelukkig en vindt in niets meer genoegen. Nog vóórdat zij den leeftijd heeft bereikt waarop andere jonge meisjes beginnen te genieten van het bestaan, is haar leven geknakt.

Als zij een lief, gedwee karakter bezit zal zij zonder morren aan uw wil gehoorzamen en dien eersten droom laten varen; maar jaren achtereen, de schoonste van een menschenleven, zal zij voorttreuren, en zult gij de pijn gevoelen uw kind ongelukkig te weten.

Somtijds ook zal zij zich *niet* onderwerpen aan uwe wenschen, of wel u zoolang blijven smeeken tot gij in het eind toegeeft; wat al huiselijke onaangenaamheden liggen er tusschen den dag waarop zij liefkreeg en dien waarop, gij eindelijk uwe toestemming hebt gegeven. Hoeveel zal het u niet hebben gekost haar vader over te halen tot hetgeen hij zoo terecht afkeurde, en welk eene teleurstelling voor u beiden, het meisje aan wier opvoeding gij zoovele zorgen hebt besteed, voor wier toekomst gij u zoovele offers getroosttet, aldus haar gansche leven te zien verspelen.

Zij trouwt in het eind, op eene jaarwedde van twaalfhonderd gulden, of iets dergelijks; na verloop van één enkel jaar is de ellende hare woning binnen geslopen en heeft de armoede de Liefde gedood. Het jonge vrouwtje, dat zich van ochtend tot avond uit moet sloven in het verrichten van huiswerk, dat kindermeid moet worden, zal spoedig alle illusies verliezen, of wel verbitterd geraken onder het denkbeeld dat, terwijl zij zelve ter nauwernood zich een schamel japonnetje kan aanschaffen, haar echtgenoot toch altijd goed gekleed *moet* wezen, dat hij dagelijks naar de societeit zal gaan, terwijl zij zelve thuis zit, en aan enkele officieele feesten zal *moeten*

deelnemen. Hij van zijne zijde, zal spoedig zijn voorheen zoo onbezorgd leven terugwenschen; MARIE of CAROLINE zag er vroeger heel aardig uit, maar sedert zij zoo ‘toegetakeld’ is en 's nachts zoolang met het kind op en neêr moet loopen, is alle schoonheid verdwenen, zelfs haar mooie handjes zijn geheel verwerkt; hij begint zich een weinig voor haar uiterlijk te schamen, als zijne kameraden hem opzoeken en toch.... is zij nog geen twintig jaar.

Bij de geboorte van ieder kind vermeerdert de armoede, nemen de bezigheden van het moedertje toe; op het eind sluipt er in beider gemoed een wrok tegen elkander over hunne wederzijdsche dwaasheid, welke zij veroordeeld zijn levenslang te boeten. En nog zijn zij gelukkig te rekenen wanneer de man niet sterft, of niet door ziekte aan zijn loopbaan wordt onttrokken; want in dat geval wacht hun de bedelstaf. Men zal mij zeggen dat ik overdrijf. Helaas! Dat ik mij slechts mocht vergissen! Maar overal om ons heen wordt een dergelijke sombere strijd gevoerd, eene worsteling die onafgebroken voortduurt. Hoe goed herinner ik mij nog dien kapitein met zijn gezin, bestaande uit echtgenoote, vijf zoons en ééne dochter. Voor die zeven monden was het niet mogelijk vleesch te bekostigen; en toch moesten de kinderen goed worden gevoed. De gansche familie deed daarom, winter en zomer, een onafgebroken levertraan-kuur, die bekostigd werd door het land, want de militaire apotheek leverde den benoodigden voorraad daartoe.

Wat al vernederingen, smarten en zorgen moeten

er niet op die wijze geleden worden; en dergelijke dwaze huwelijken zijn bijna zonder uitzondering het gevolg van de onbezonnenheid van het meisje, dat nog te jong was om te weten *welk* eene toekomst zij te gemoet ging.

Maar ook al is het lot haar in alle opzichten gunstig; al zijt gij zelf bij machte haar een zeker inkomen mede te geven, of wel heeft de jonge man genoeg fortuin om van te leven, is het niet duizendvoud gelukkiger voor haar, eerst na haar twintigste jaar te trouwen? Zij zal waarschijnlijk nog veertig, vijftig jaar gehuwd kunnen doorbrengen, laat haar ten minste eenigen tijd volkomen zorgeloos van het bestaan genieten, laat haar den tijd toch *eenigszins* te leeren verstaan wat het leven is, en hoeveel ernst en zelfverloochening er noodig zal zijn tot die moeielijkste aller taken: het geluk van een ander uit te maken: niet gedurende eenige korte zomermaanden, maar totdat het graf zich voor een van beiden ontsluit.

Wij nemen echter aan dat uwe dochter eerst op achttienjarigen leeftijd hare studiën vaarwel zegt. Van het oogenblik waarop zij als ‘volwassene’ hare plaats in den huiselijken kring zal innemen, hangt grootendeels het geluk of ongeluk harer toekomst af. Eene moeder behoort dan met veel tact, veel liefde, veel verstand vooral, op te treden.

Tot dusverre waren de werkzaamheden van het jonge meisje van uur tot uur geregeld. Zij behoefde zich nooit af te vragen wat zij doen zou. Als zij thuiskomt eischt men van haar, die toch nog als

een vreemd eendje in de bijt komt kijken, dat zij ook terstond zal weten wat gedurende een ganschen dag uit te voeren, en wanneer zij al eens wordt gevonden met de handen over elkaâr, verwijt men haar dat zij lui is. Grooter onrechtvaardigheid bestaat er niet, en wie zal het verwonderen zoo zij zelve daarover verbitterd raakt? Het is de moeder die haar, bijna zonder het te laten opmerken, moet *leeren* zich bezig te houden. Zij moet haar eene *geregelde* taak opleggen; op *vaste* uren vaste zaken laten volbrengen. Een werklijstje zou hier het best te pas komen, en wanneer het huishouden zijn aandeel had ontvangen in de dagelijksche taak, en er nog tijd overbleef na dien aan handwerken enz. besteed, zoude men hem moeten aanvullen met het bijhouden der vroegere studies.

Een dag is zoo lang, men kan er zooveel in verrichten, als men de uren ten minste niet versnippert; en hier wederom bestaat een gevaar, waartegen men niet genoegzaam op zijne hoede kan zijn. Enkele ouders staan, uit al te groote liefde toe dat hunne dochter, wanneer zij van school terugkeert, wat later dan de anderen beneden zal komen. In geval van groote lichaamszwakte moet natuurlijk alles wijken voor de vraag alleen, op welke wijze men de gesloopte krachten weêr zal geven. Men kan nooit te veel doen om een jeugdig wezen eene goede gezondheid te geven. Maar anders is er niets zoo verkeerd als het ‘uitslapen’ dat weldra eene gewoonte wordt, zoo sterk, dat men er niet meer buiten kan. Ik ken een jong meisje, dat

eerst sedert eenige maanden voor goed te huis kwam en nu reeds tot drie uur 's middags blijft te bed liggen. Zij heeft niet eens het late opblijven, ten gevolge van feesten, tot verontschuldiging, want hare familie leidt een zeer stil, aartsvaderlijk leven; maar de moeder had de zwakheid haar toe te staan wat langer te blijven liggen, en van lieverlede is het haar onmogelijk geworden des avonds in slaap te komen, heeft zij haar toevlucht genomen tot een boek, en leest zij nu gewoonlijk tot halfvier in den morgen; waarna zij er eens over gaat denken hare rust te genieten. Hoe wil iemand op deze wijze ooit gelukkig worden, hoe ooit de levenstaak volbrengen, waartoe wij toch allen zonder uitzondering geroepen zijn?

Onlangs vernam ik van eene echtscheiding tusschen twee uitstekende menschen, die elkaar van ganscher ziele hadden liefgehad, en wier leven voortaan voor goed gebroken is. ‘L'incompatibilité d'humeur’ had hier geen andere oorzaak dan dat het jonge vrouwtje, een wolk van gezondheid, niet vroeg op kon staan. Haar echtgenoot was stafofficier en moest reeds vroegtijdig uitrijden; nooit was er voor zijn ontbijt gezorgd, en als hij tegen tien uur huiswaarts keerde, om kort daarop weer andere dienstplichten te gaan volbrengen, vond hij nog alles in de diepste rust. De verwijten werden door twisten gevolgd, en wellicht had hij ook geduldiger moeten zijn maar de schuldigste van beiden was zij alleen, en hare moeder had haar voor een dergelijk ongeluk kunnen behoeden door haar vroeg-

tijdig te leeren dat ‘de eerste goede daad van den dag moet wezen vroegtijdig op te staan.’

Evenzeer moet de moeder waken tegen ‘humeurtjes’, een jong meisje moet *altijd* goedgeluimd wezen, en zij kan dat zonder eenige moeite zijn, wanneer zij tenminste niet door pijn of groote prikkelbaarheid van zenuwen gekweld wordt; zelfs dan nog behoeft zij haar somberder stemming niet door woorden te verraden, en eene moeder behoort het *onmogelijk* te maken, dat dit ooit geschiedt. Het eerste bitse of onvriendelijke woord, dat in haar bijzijn, door een harer kinderen zou gesproken worden, moet zij beantwoorden met eene gestrengheid, die de herhaling van iets dergelijks ten eenemale onmogelijk maakt. Het ongeluk van vele gezinnen is dat de moeder den schepter te zwaar heeft geacht voor hare handen en geen heerschappij meer voert over hare kinderen. Hoe dikwijls zag ik niet, dat zij in tranen uitbarstten over een hard gezegde, of een ruw gebaar van een der kleinen. Men behoeft dit slechts éénmaal te doen om voor altijd zijne zedelijke macht te verliezen. Het jonge meisje wil een steun vinden, geen zwakken riethalm, die door den storm heen en weêr gezweept wordt; maar eene krachtige, edele vrouwenfiguur; en de eenvoudigste moeder kan dit beeld verwezenlijken, mits zij zich slechts rekenschap van hare grootsche roeping geeft.

Hoe zou het in het maatschappelijk leven gaan, als de ambtenaren eens even dwaas en gewetenloos handelden als enkele, zeer brave huisvrouwen? Eens, herinner ik mij, ging een onzer groote oor-

logsschepen in zee; het was een langdurige reis en de commandant stierf onderweg. De eerste officier moest natuurlijk in zijne plaats als gezagvoerder optreden; maar hij bezat zulk een zwak karakter, dat heel het état-major den baas over hem begon te spelen; er ontstonden de hevigste twisten, die hij niet bij machte was bij te leggen; een ieder gaf weldra bevelen in zijne plaats, en ten slotte belegde men een raad en werd hij, als onbekwaam het commando te voeren, voor het overige van den tocht in zijne kajuit opgesloten.

Het kostte hem zijne carrière. Zijn voorbeeld heeft mij dikwijls aan de zwakke moeders herinnerd, die over kinderen noch dienstboden weten te bevelen, in wier bijzijn men hatelijkheden *durft* zeggen. Om een jong meisje in de toekomst gelukkig te maken kan de tucht in het ouderlijk huis niet te groot zijn; maar de gehoorzaamheid welke men van haar vordert moet altijd berusten op eerbied en liefde.

Hoe aangenaam is het niet een gezin aan te treffen, waar des ochtends de dochters nog vóór de moeder binnen zijn, en al vast allerlei kleine bezigheden verrichten om haar in hare dagtaak behulpzaam te zijn; waar zij volgens Engelsch gebruik eerst aan tafel plaats nemen als de ouders zijn gaan zitten, en ook terstond weder opstaan wanneer de moeder overeind rijst.

Uit loutere goedhartigheid nemen tal van moeders de gewoonte aan, zelf naar de bel te loopen als er gescheld moet worden. Zij verminderen daardoor haar *prestige* en den zedelijken invloed, dien zij niet

geen oogenblik moeten ophouden voor hare kinderen uit te oefenen. Ik predik hier geen tirannie; alle dwingelandij verwekt haat, en ik wilde, dat geen vrouw ooit anders dan door liefde zou regeeren, want door liefde vermag zij *alles*, en dat is de eenige wetenschap waarin de man haar niet overtroffen heeft. Ik heb eene reeds bejaarde vrouw gekend, zoo zacht, zoo zacht, dat zij niet in staat ware geweest door woord of blikken pijn te doen, tot zelfs aan haar vijanden. Zij had een lastigen echtgenoot en volwassen zonen en dochters, wier scherpte van tong een ieder vreesde. Maanden achtereen vertoefde ik in dit gezin, maar nooit, neen nooit, was er ook maar een zweem van ongenoegen in haar bijzijn; nooit werd er een minder welwillend antwoord gegeven, en ik weet nog zeer goed hoe een der reeds veertigjarige zoons zijne kamer opzocht om daar te gaan rooken, wat geen hunner in bijzijn der moeder zou hebben gedaan. Zijzelve had nooit om een dergelijk offer gevraagd, maar men liet het uit liefde en eerbied voor haar. Nooit heeft eene hulde mij dieper getroffen, en zonder uitzondering zijn hare kinderen gelukkige menschen geworden, dank zij hare eigene levenswijsheid alleen.

Niet alle jonge meisjes trouwen; maar allen behooren opgevoed te worden tot het huwelijk, dat wil zeggen, tot de kunst zonder wederzijdsch lijden het leven door te brengen met een geheel verschillend karakter; zij moeten van hare eerste jeugd af aan reeds leeren er een genoegen in te vinden, *uit liefde* afstand te doen van een lang gekoesterden

wensch; een geliefkoosden smaak ten offer te brengen; de moeder zal haar door eigen voorbeeld toonen op welke wijze men glimlachend eene teleurstelling draagt; hoe men op vriendelijke, blijmoedige wijze een verwijt weet op te nemen, en zorgdraagt datzelfde verwijt geen tweede maal te verdienen. Zij zal haar doen inzien hoe het de roeping der vrouw is, in *alle* omstandigheden eigen neigingen en welzijn voor dat van hare omgeving te vergeten; hoe zij er steeds op bedacht moet wezen zorg te dragen dat het anderen aan niets ontbreekt

Het geluk in later leven hangt met duizenden bijna onzichtbare schakels aaneen. Wanneer het jonge meisje geleerd heeft reeds in het ouderlijk huis dagelijks na te gaan - zonder dat er haar om gevraagd werd - of er geen knoopjes ontbraken aan de handschoenen van haar vader; of zijn inktkoker wel gevuld is enz. enz., dan zal zij hare moeder menige onweersbui besparen, en ook later aan eigen haard vanzelf nagaan of haar echtgenoot wel alles in orde vindt gelijk hij het verlangt; zal het haar grootste eerzucht wezen, dat hij het nergens ooit half zoo goed zal hebben als in hare woning.

Het bestaan der vrouw is misschien eene voortdurende zelfverloochening, gelijk men dat beweert; doch een offer behoeft geen kwelling te wezen; wat meer zegt, van het oogenblik af waarop het als dusdanig wordt gebracht, wordt het ondragelijk. Leere toch elke moeder hare dochter opgeruimdheid, zelfs in donkere dagen; zelfs onder het vol-

brengen der zwaarste taak. Alleen daardoor zal zij een ieder die haar omringt aan zich boeien en gelukkig maken. De vrouw moet de trouwe hulp en de vriendelijke bondgenoote van man en kinderen wezen; in haar bijzijn moet men zich veilig, zich overal te huis gevoelen; moet niets meer angst kunnen aanjagen; aan haar hart moet men alles kunnen toevertrouwen, en voor alles toegevendheid en balsem vinden; in haar armen nooit een verdriet ons kunnen verpletteren; in haar verstand moet raad gevonden worden voor de moeielijkste vraagstukken.

Slechts eene moeder kan dit alles van de vrouw maken, en wanneer zij dit bereikte heeft zij - om het even wat de toekomst ook bevatten moge - hare dochter opgevoed tot eene gelukkige onder de stervelingen.

Maar nog eens, zij vermag dit alleen door de kracht van het Geloof.